82/89
F69

FLORI DE POEZIE STRĂINĂ RĂSĂDITE ÎN ROMÂNEȘTE de ALEXANDRU PHILIPPIDE

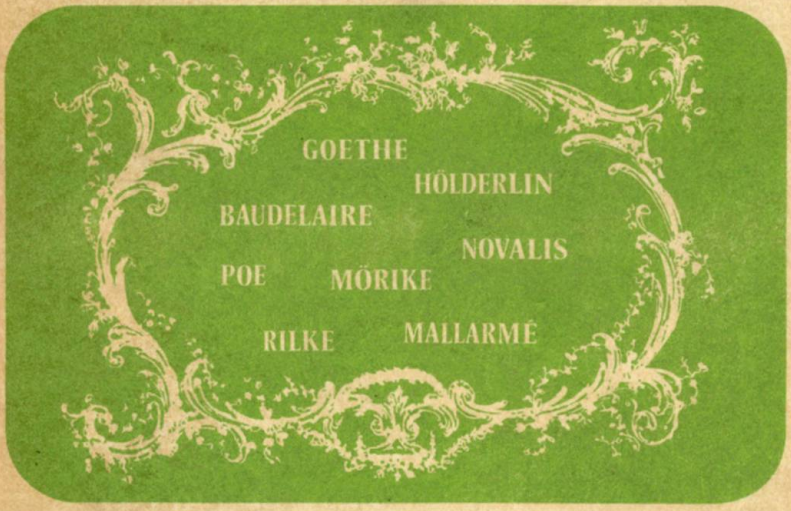

EDITURA EMINESCU

BIBLIOTECA
«EMINESCU»

Coperta și ilustrația colecției: Ion Donca

BUCUREȘTI, 1973

82/89
F69

FLORI
DE POEZIE STRĂINĂ
RĂSĂDITE
ÎN ROMÂNEŞTE
de ALEXANDRU PHILIPPIDE

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" BIBLIOTECA BUCUREŞTI
55489

EDITURA EMINESCU

PREFAȚĂ

Limba românească este un admirabil instrument liric. Pentru poezie, ea are bogății sigure și vaste, pe care, după poetul popular, le-a pus în valoare Eminescu. De la el pînă astăzi, limba poetică românească a ajuns să poată exprima absolut orice gîndire, orice nuanță, orice mlădiere lirică. Își dă seama de aceasta mai ales acela care încearcă să traducă în românește poezie din altă limbă. Sub o pană puțin mai meșteră, poezia străină poate trece în limba românească fără să-și piardă nimic din strălucirea și din cîntecul ei. Poezia tradusă în asemenea condiții devine geamăna poeziei originale, în nouă haină românească. Nu mă sfiesc să spun că, uneori, tonuri mai șterse și mai puțin expresive în original (care poezie nu are astfel de locuri, începînd cu bunul Homer care și el din cînd în cînd adoarme ?) capătă, în transpunere românească, un lustru nou, și aceasta nu atît din intenția traducătorului cît din însăși firea limbii românești, atît de potrivită pentru poezie. Orice platitudine

străină sună și mai plat în românește, după cum orice strălucire poetică din altă limbă se păstrează nealterată, ba chiar capătă o vigoare nouă atunci cînd este transpusă în poezie românească.

Pentru aceasta, traducătorul de versuri trebuie să evite sensul literal, cuvînt cu cuvînt, traducerea juxtalineară. Aceasta poate avea un folos didactic dar nu are nici o valoare poetică. Să nu traducă versurile rimate în versuri albe. Un echivalent românesc se poate găsi oricărei armonii verbale străine. Există. Trebuie, bineînțeles, căutat cu răbdare și cu multă dragoste.

O poezie, o strofă, un vers se deosebesc prin conținut și prin sunet. Conținutul poate fi asemănător la mai mulți poeți. Sunetul este deosebit la fiecare sau, mai bine zis, este unic pentru fiecare. Fiecare poet are sunetul lui, deosebit de sunetul celorlalți. Traducerea unei poezii trebuie, înainte de orice, să dea acest sunet unic, propriu fiecărui poet, chiar fiecărui poem în parte.

Traducerile care urmează au fost lucrate în acest spirit. Traducătorul a încercat să mute în limba românească sunetul originalului. Cu alte cuvinte, a încercat cu instrumentul său să dea, în traducere, cititorului român sunetul pe care poeții traduși îl dau celui care îi citește în original. Aproximațiile le-a tolerat numai în ce privește conținutul literal, fără ca totuși să-și îngăduie o libertate prea mare și fără ca să se îndepărteze de text. Ce a făcut este o adevărată traducere, liberă uneori, dar nu este nici pe departe o prelucrare, o variație proprie pe teme străine. S-a încercat deci, aici, o transmigrație a unor poeți din limba lor în limba românească, făcută prin puterea unei adînci simpatii. Lucrul acesta a fost înfăptuit de-a lungul unei vieți întregi.

În vederea înmănuncherii din acest volum, toate traducerile au fost revăzute cu atenție. Unele din ele au fost

chiar supuse unor refaceri radicale suferind față de prima lor versiune schimbări mari.

Culegerea din cartea de față trebuie privită ca o răsădire în limba românească a cîtorva flori de poezie străină. Ori de cîte ori această răsădire a reușit, meritul a fost în mare măsură al originalului și al minunatului instrument poetic care este limba românească. Cînd a reușit mai puțin, vina a fost numai a grădinarului — care, dealtfel, s-a silit, pe cît a putut, să evite irealizabilul renunțînd, de exemplu, la traducerea unei poezii atunci cînd, după încercări repetate, a văzut că n-ar putea să ajungă decît la o transpunere corectă, poate, dar fără sunetul originalului.

GOETHE

(1749 — 1832)

Viața lui Johann Wolfgang Goethe este mai bine cunoscută decît toate viețile scriitorilor celebri. Izvoarele pentru biografia lui se găsesc din belșug în voluminoasele sale memorii, într-o considerabilă corespondență, în opera lui cu adînci rădăcini în întîmplările vieții sale materiale și spirituale, precum și în numeroase mărturii scrise ale contemporanilor. S-a născut la 28 august 1749, în Frankfurt am Main, unde tatăl său avea titlul de consilier imperial dar nu voise să ocupe nici o funcție în administrația orașului îngăduindu-și să-și păstreze independența datorită unei bune stări materiale moștenite de la tatăl său, bunicul lui Goethe, bogat hotelier în Frankfurt. După studii liceale în orașul natal, Goethe studiază dreptul la Leipzig, apoi la Strassburg, unde își ia licența. Se întoarce la Frankfurt, și aici, pe lîngă o avocatură nu prea intensă, începe să publice (să scrie începuse încă din adolescență). Era pe-atunci în plină înflorire curentul literar ce poartă în istoria literaturii germane numele de *Sturm-und-Drang* (Năvală și avînt), curent caracterizat între altele prin cultivarea paroxistică a sentimentelor extreme, prin răzvrătirea împotriva prejudecăților unei morale înguste și, în expresie, printr-un stil furtunos

și umflat, încărcat de contraste. *Götz von Berlichingen,* piesă pe care Goethe o face să apară în 1773, și al cărei erou este un cavaler răzvrătit din evul mediu german, este scrisă în acest spirit. Tot pe atunci, în 1774, Goethe publică *Suferințele tînărului Werther,* care a devenit cea mai populară din operele sale, și datorită căreia, de-a lungul multor decenii, s-a instaurat în viața spirituală a Europei o stare sufletească de suprasensibilitate și de exaltare sentimentală pe care romantismul, mai tîrziu, avea s-o cultive, dar nu totdeauna în opere de primul rang așa cum este *Wether,* valoros și astăzi prin sinceritatea emoționantă și printr-un adînc sentiment al naturii. În 1774 Goethe face cunoștință cu ducele Karl August von Sachsen-Weimar care, în anul următor, cînd ia conducerea statului său, îl cheamă la curtea din Weimar pe Goethe. Acesta răspunde chemării, vine la Weimar și rămîne aici pînă la moarte. Consilier al ducelui, apoi ministru de stat, Goethe își împarte timpul între îndatoririle sale oficiale și activitatea literară, luînd în serios, așa cum îi era firea, și pe cele dintîi, care nu erau totuși prea acaparante. Ducatul de Sachsen-Weimar nu era mai mare decît un județ mijlociu de-al nostru. Weimar, pînă atunci un orășel oarecare, ajunge, datorită lui Goethe, centrul spiritual al Germaniei și vestit în toată Europa. În 1786 Goethe pleacă în Italia unde stă aproape doi ani, pînă în 1788. Șederea în locul de baștină al clasicismului, sub cerul mediteranean, stimulează în Goethe o înnăscută înclinare către armonie, către măsură și către echilibru. Excesele din perioada Sturm-und-Drang sînt acum înlăturate cu totul. Acum iau naștere *Egmont, Torquato Tasso* și *Ifigenia in Tauris,* tragedii, cea dintîi în proză cu subiect din lupta Țărilor-de-jos pentru libertate și împotriva dominației spaniole, cea de-a doua avînd de erou pe Torquato Tasso, poetul zbuciumat și neliniștit al *Ierusalimului eliberat,* iar *Ifigenia* reluînd cu o interpretare nouă o temă din legendele Greciei vechi, tratată de Euripide. Întors la Weimar, Goethe publică *Călătoria în Italia* și cu-

noaşte pe Schiller, care se instalează şi el în curînd la Weimar. Între ei se leagă o prietenie adîncă întemeiată pe o toleranţă înţelegere a unuia de către celălalt, fiindcă deosebirile între ei în ce priveşte firea şi talentul erau destul de mari : Schiller avea un spirit didactic, predicator şi moralizator şi era filozof şi istoric mai mult decît creator ; Goethe, nelipsit nici el de tendinţă didactică, era creator înainte de orice, avea un nesecat izvor de gîndire poetică şi de cugetare în afara oricărui sistem impus din afară, şi era mereu în căutare de culmi de unde mintea liberă să se poată avînta în voie pînă departe.

Culmi aveau să fie şi de-acum înainte principalele sale scrieri. În 1795—96 apare *Wilhelm Meisters Lehrjahre* (Anii de ucenicie ai lui Wilhelm Meister). Acest roman are ca temă formarea şi dezvoltarea unui caracter, în urma experienţelor pe care le face cu viaţa şi cu societatea umană. În 1809 apare romanul *Die Wahlverwandtschaften* (Afinităţile elective) în care, prin analogie cu un fenomen material de atracţie necesară între anumite corpuri, Goethe notează şi descrie mişcarea de atracţie reciprocă simţită de două suflete înrudite, care, peste orice convenienţe şi obstacole morale şi sociale, tind să se unească, împinse unul către celălalt de-o forţă naturală, supremă şi de neînvins. În 1811, 1812 şi 1814, el publică primele trei părţi din *Dichtung und Wahrheit* (Poezie şi adevăr), istorisirea laolaltă realistă şi romanţată a vieţii sale ; ultima parte, a patra, avea să apară postum, în 1833. În 1808 apare prima parte din *Faust*, operă la care Goethe începuse să lucreze din tinereţe. Partea a doua avea s-o termine abia cu cîteva luni înainte de moarte. Goethe a lucrat toată viaţa la acest vast poem în care se oglindeşte, poetic sublimată şi concentrată în esenţe, toată viaţa lui spirituală. Este în *Faust* un tezaur de înţelepciune şi de poezie, o îmbinare de nelinişte căutătoare şi de aspiraţie către armonia cugetului şi a simţirii şi, către sfîrşitul poemului, o ilustrare şi o laudă chibzuită a energiei creatoare

a omului, acesta aflîndu-şi, după concepţia lui Goethe, în limitele lui terestre, un prilej mereu înnoit de dezvoltare infinită. La 22 martie 1832, puţin după ce scrisese ultimul vers din *Faust*, Goethe moare, păstrîndu-şi pînă în ultima clipă cunoştinţa, cu o mare seninătate.

În opera vastă a lui Goethe, în care toate genurile literare sînt reprezentate, poezia ocupă un loc important, atît ca întindere cît şi ca adîncime. Goethe a cultivat toate speciile de poezie şi a întrebuinţat forme felurite, de la improvizaţia lirică la poemul epic, de la lied la oda masivă, de la strofa ocazională la cele douăsprezece mii de versuri din *Faust*. Expresia ritmată este la Goethe mai mult decît o constrîngere de artă, este rezultatul unei nevoi adînci a spiritului său însetat de armonie şi iubitor de construcţii bine proporţionate. Această nevoie îşi află dealtfel expresia nu numai în poeziile sale ci şi în piesele sale în versuri, de exemplu în *Torquato Tasso* şi în *Ifigenia*, precum şi în proza armonioasă, fluentă dar densă, din *Werther*, din *Wilhelm Meister*, din *Poezie şi adevăr*. În concepţia lui Goethe ritmul nu este un simplu joc ci răspunde unei înalte cerinţe a sufletului uman de-a prinde crîmpeie din durata infinită şi de-a le fixa în forme memorabile, ceea ce dă o mare bucurie spirituală : „Ritmul, spune Goethe, are în el ceva de vrajă ; ne face chiar să credem că sublimul ne aparţine".

Cum tot cerul se oglindeşte într-o picătură de rouă aşa şi marea poezie se răsfrînge chiar în cîteva versuri ale unui mare poet. Este ceea ce se întîmplă şi cu versurile lui Goethe traduse aici (ţinîndu-se seama de faptul că o traducere este întotdeauna o aproximaţie mai mică sau mai mare) şi care oferă cîteva aspecte caracteristice ale poeziei sale, avîntul liric pur din tinereţe în *Lunii*, o improvizaţie plină de fior poetic în *Peste coame de munţi*, apoi solemnul poem monumental *Închinare*, care înalţă inima fără să o cutremure, şi fragmentul din *Faust*, din care radiaţii de gîndire limpede şi subtilă se împrăştie.

LUNII

Soră din străvechii zori,
Chip al dragostei ce doare,
Fața ta prin ceață-apare
Ninsă de-argintii fiori.
Pasul tău, domol ecou,
Cheamă iar din goluri mute
Triste suflete pierdute,
Visul meu trezind din nou.

Ochiul tău e neclintit
Peste-afunde zări senine.
Ia-mă, lună, lîngă tine !
Visul fă-mi-l împlinit.
Dornicul drumeț pribeag,
Rob al liniștii astrale,
Prin cristalul razei tale
Vede-un chip de fată drag.

Calma nopții adîncire
Place dorului nebun,
Și din razele-ți adun
Ascuțișuri în privire.
În lumina tot mai clară
Trupul gol mă-ndeamnă blînd
Ca pe tine spre pămînt
Endimion odinioară.

PESTE COAME DE MUNȚI

Peste coame de munți
E liniște-adîncă.
Prin ramuri asculți
Cum stăruie încă
Un murmur blînd.
În codru glasul păsărilor piere.
Așteaptă-n tăcere :
Dormi-vei și tu în curînd.

55489

ÎNCHINARE

Venise dimineața stîrnind cu sprinten pas
Ușorul somn ce blînd mă-nvăluise ;
Și-acum, cu suflet proaspăt, din scurtul meu popas
Plecam urcînd pe munte spre zările deschise.
Mă bucuram la fiecare pas
De orice floare nouă ce-n cale-mi răsărise.
Creștea voioasă ziua și lucrurile treze
Se-nviorau ca să mă-nvioreze.

Și cum urcam așa, de prin vîlcele
Domol o ceață-n trîmbe se desprinse,
Pluti, se-ncolăci și mă cuprinse,
Crescînd înaripată deasupra frunții mele.
În jurul meu frumoasa privelişte se stinse
Învăluită-n fumurii perdele.
Mă pomenii parcă-necat în nori,
Închis cu mine însumi în tulburile zori.

Păru deodată că se face soare.
Văzduhul s-arăta mai luminos
Și ceața cînd cădea domol în jos,
Cînd se frîngea pe codri și pripoare.
Voiam să-nalț salutul meu spre soare !
Speram, după crepuscul, să-l văd și mai frumos.
În aer frămîntarea nu se sfîrșise încă.
Stăteam orbit de-o strălucire-adîncă.

Dar neînvinsa inimii pornire
Deschise cu-ndrăzneală ochii mei ;
Zvîrlii doar o fugarnică privire
Căci totul părea numai văpaie și scîntei.
Și iată, o femeie, făptură peste fire,
Veni plutind pe nouri, descinsă dintre zei.
Chip mai frumos eu n-am văzut în viață.
Plutea-n văzduh și mă privea în față.

„Nu mă cunoști ?“ îmi spuse cu glasu-i minunat
Vibrînd de duioșie și credință ;
„Rănile vieții ți le-am alinat
Cu balsam cînd ai fost în suferință.
Da, mă cunoști ! Cu-ntreaga ta voință
De mine pe vecie ești legat.
Chiar de copil, nu te-am văzut eu oare
Cum năzuiai spre mine cu ardoare ?“

M-am prosternat, strigînd prea fericit :
„Da ! eu de mult simțeam că ești aproape ;
Tu liniște mi-ai dat, cînd răscolit
De patimi, trupul tînăr nu mai putea să scape ;

În zile de năduf m-ai răcorit
Cu-aripi cerești pe frunte și pleoape ;
Mi-ai dat tot ce-i mai bun în omenire,
Și vreau prin tine numai să aflu fericire !

Nu-ți spun pe nume. Mulți vorbesc de tine
Și fiecare zice că ești numai a lui.
Toți ochii vor să te privească bine
Dar raza ta nu place aproape nimănui.
O, cînd greșeam, aveam amici destui ;
Cînd te cunosc, mai nimeni nu stă pe lîngă mine.
Cu mine însumi trebui să gust acest noroc
Și-nalta ta lumină s-o tăinui sub obroc."

Zîmbi și spuse : „Soarta prea bine-a chibzuit
Lăsîndu-i să trăiască pe oameni în neștire !
Abia în tine-o slabă voință s-a ivit,
Abia te simți stăpîn pe-o biată amăgire
Și te și crezi un supraom scutit
De orice bărbătească-ndatorire !
Deosebit de ceilalți te socoți ?
Cunoaște-te ! Trăiește în pace-acum cu toți !"

„Nu cu gînd rău am spus-o, mă iartă !" i-am răspuns,
„Să țin zadarnic ochii deschiși nu se cuvine.
O veselă voință trăiește-acum în mine,
Și darurile tale le prețuiesc de-ajuns !
Doar pentru alții crește avîntul meu spre bine ;
Eu pot și vreau talentul să nu-l mai țin ascuns !
O, frații mei, eu caut calea nouă
Fiindcă vreau să v-o arăt și vouă !"

Ea mă privi, serafică făptură,
Cu-ngăduință și mărinimie.
Și în adînca ei căutătură
Citeam și fapta-mi slabă și cea de temelie.
Zîmbi și orice griji îmi dispărură
Și cugetu-mi purcese spre-o nouă bucurie :
Puteam acum, cu-ncredere în mine,
De dînsa să m-apropii și s-o privesc mai bine.

Întinse mîna-n trîmbele domoale
De nouri și de ceață dimprejur,
Le prinse și le strînse-n rotocoale,
Și-atunci pieri noianul cetii sur.
Vedeam din nou pînă departe-n vale.
Privii spre cer : înalt și clar azur !
Și ea ținea în mînă un văl sclipind la soare
Cu mii de falduri largi, fîlfîitoare.

„Eu te cunosc, îmi spuse, și știu ce-n tine zace ;
Ce-i viu și arde molcom, ce-i slab și ponosit !
Îți fac un dar pe care de mult ți l-am ursit ;
Cel care-l ia cu gînd adînc de pace
E fericit, că darul acesta strălucit
Zeița Adevărului i-l face :
E vălul poeziei, țesut în larma vieții
Din limpezimi solare și ceața dimineții.

Cînd tu și-amicii tăi, adeseori,
Vă-năbușiți de greaua neliniștii dogoare,
Zvîrliți în aer vălul și-ndată o răcoare
Adie și v-aduce miresme dulci de flori ;

Pier orice pămîntene simțiri tulburătoare ;
Cavoul se preface-n pat de nori ;
Talazul vieții, potolit, vă lasă ;
Se face blîndă ziua și noaptea luminoasă."

Și-acum, prieteni, eu vă chem, veniți
Cînd viața tot mai greu vă împovoară
Sau cînd, în proaspătul belșug de vară,
În cale flori și fructe de aur întîlniți !
Noi ziua care vine s-o-ntîmpinăm uniți
Și să trăim cu inima ușoară !
Și chiar cînd moartea ne va șterge pașii,
Mereu iubirea noastră va-nviora urmașii.

FRAGMENTE

din

NOAPTEA DE WALPURGIS CLASICĂ

(*Faust*, p. II, act II)

Țărmul stîncos al Mării Egee

THALES

Pe unde ești, Proteu ?

PROTEU

(ventriloc, cînd aproape, cînd departe)

Aici ! și-aici !

THALES

Îți iert străvechea glumă. Între-amici
N-au nici un rost cuvintele deșarte.
Știu că vorbești acolo și ești în altă parte.

PROTEU

(ca din depărtare)

Adio !

THALES

(încet lui Homunculus)

E pe-aproape. Mai tare tu luceşte !
De noutăţi e lacom ca un peşte,
Şi-n orice chip şi locuri s-ar ascunde,
Cu flăcări îl momeşti oriunde.

HOMUNCULUS

Îndată chiar voi lumina mai larg,
Dar cu măsură, sticla să n-o sparg.

PROTEU

(în chip de broască-ţestoasă)

Ce e lumina asta minunată ?

THALES

(acoperind pe Homunculus)

Apropie-te şi-ai să vezi îndată.
Ar trebui puţin să te-osteneşti
S-apari cu mădulare omeneşti.
Ce-acoperim nu poţi vedea
Decît cu bunăvoia mea.

PROTEU

(cu nobilă figură)

Mereu cu filozofice tertipuri !

THALES

Şi tu mereu cu schimbătoare chipuri !

(descopere pe Homunculus)

PROTEU

(mirat)

Nemaivăzut : lumina o face-un prichindel !

THALES

Dă-i sfaturi ! Să se nasc-ar vrea și el.
În chip ciudat, așa cum singur spune,
El a venit pe lume abia pe jumătate.
În ce privește duhul, la dînsul toate-s bune,
Dar părțile solide lipsesc toate.
Atîrnă greu doar sticla-n care șade.
Ar vrea să se-ntrupeze acuma cum se cade.

PROTEU

Curat prunc de fecioară, minunăție vie :
El este înainte de-a trebui să fie.

THALES

(încet)

Și chiar și altfel dă de bănuit :
Îmi pare că-i hermafrodit.

PROTEU

Cu-atît mai bine-atunci va izbuti ;
Orice va face se va potrivi.
Acuma însă, fără amînare,
Tu trebuie să-ncepi în larga mare !
Te-apuci întîi de treburi mai ușoare,
Voios înghiți pe cei mai mici,
Apoi cu-ncetul te ridici
La îndeletniciri superioare.

HOMUNCULUS

Adie-aici un molcom vînt de pace,
Miroase-a verde și mireasma-mi place.

PROTEU

Cred, tinere ! Și vei vedea curînd
Că mai departe-i și mai bine ;
Pe limba asta-ngustă de pămînt
Sînt adieri nespus de line.
Dar, iată, un alai spre noi
Plutește-acum tot mai aproape.
Hai într-acolo.

THALES

Vin cu voi !

HOMUNCULUS

Ciudat pornesc trei duhuri peste ape !

★

PROTEU

Oricum l-ai duce, traiul pe uscat
E-ntotdeauna încurcat.
Prieste vieții apa mult mai bine.
În apele eterne pornește-acum cu tine
Proteu-delfin.

(Se transformă)

S-a și făcut ! De-acum
Ai să trăiești împărătește.
Te iau în spate și la drum !
Cu Oceanul te-nfrățește !

THALES

Ascultă glasul vrednic ce te-mbie
Să-ncepi de la origini lumea vie !
Apucă-te de lucru chiar acum !
Ai să străbați, urmînd eterne norme,
Prin multe mii și mii de forme,
Și pîn'la om mai este drum.

(Homunculus se prinde de Proteu-delfin)

PROTEU

Duh ager, vino-n umeda genune !
Vei viețui acolo de minune
În lung și-n lat zburdînd de bucurie ;
Dar spre mai-nalte forme nu rîvni :
Fiindc-atunci cînd om vei deveni
S-a isprăvit cu tine pe vecie.

FRIEDRICH HÖLDERLIN

(1770 — 1843)

Friedrich Hölderlin s-a născut la 20 martie 1770 în Lauffen am Neckar, un tîrguşor din Württemberg. Tatăl lui, un mic funcţionar administrativ, moare cînd copilul are doi ani. Acest fapt avea să fie plin de consecinţe pentru dezvoltarea sufletească a lui Hölderlin. Mama lui, o femeie modestă, evlavioasă, sensibilă, dar mărginită, îl creşte cu multă dragoste dar fără să înţeleagă nimic din firea lui. Fiică de pastor, ea visează pentru băiatul ei un post de pastor, cît mai aproape de bîrlogul natal. Nu pricepe deloc avînturile de evadare care chiar din adolescenţă încep să-l agite de Friedrich. Sufletul lînced şi sfios al mamei influenţează firea lui Hölderlin, accentuînd înclinarea lui nativă spre singurătate şi meditaţie, timiditatea, frica de oameni şi sensibilitatea. Fără îndoială că educaţia mai aspră pe care i-ar fi dat-o tatăl lui ar fi corectat în oarecare măsură aceste înclinări, mai puţin însă, poate, decît afirmă biografii. Hölderlin urmează seminarul în Nürtingen şi în Maulbronn, apoi teologia în Stuttgart, după dorinţa mamei, dar fără entuziasm. Trecerea prin şcolile acestea îi aduce un singur folos : cunoaşterea temeinică a limbii eline. În schimb, toată viaţa lui de-acum înainte va fi frămîntată de lupta dintre do-

rul de independenţă şi grija de a nu jigni prin avînturile lui dragostea şi aspiraţiile mărunte ale mamei. Hölderlin nu va ceda niciodată insistenţelor acesteia de-a se statornici într-o funcţie modestă şi sigură dar nici nu va avea putere să se opună cu hotărîre şi să declare pe faţă că o asemenea existenţă nu e pe placul lui. Se va mărgini doar să amîne mereu hotărîrea şi să găsească tot felul de scuze, fapt care îi va da mereu prilej de frămîntare şi de mîhnire. Încă din Stuttgart, face cunoştinţă de aproape cu sărăcia, prietenă credincioasă care îl va însoţi toată viaţa. Pentru a-şi scuti mama de grija slabului ajutor pecuniar pe care ea i-l dă cu multă trudă, Hölderlin se hotărăşte, după sfîrşirea studiilor în Stuttgart, să caute un loc de profesor particular, de preceptor, într-o familie bogată. Un prieten îl recomandă lui Schiller iar acesta la rîndul său îl recomandă prietenei sale Charlotte von Kalb care tocmai are nevoie de un preceptor pentru copilul ei. În decembrie 1793, Hölderlin îşi ia funcţia în primire, la Waltershausen, moşia doamnei von Kalb, în apropiere de Jena. Schiller îi publică cîteva poeme în revista sa *Thalia*, dar nu pricepe nimic din adevărata lor valoare. Curînd, doamna von Kalb se mută la Jena. Hölderlin o însoţeşte. În Jena, el urmează cursurile lui Fichte, faţă de care are o mare admiraţie. Tot în această epocă, începe să lucreze la romanul său *Hyperion*. Cunoaşte pe Goethe şi pe Herder. În curînd părăseşte postul de preceptor şi se consacră cu rîvnă studiului filozofiei. În mai 1795, se întoarce acasă în Nürtingen. În decembrie acelaşi an, Hölderlin pleacă din nou, de data asta la Frankfurt am Main, unde a găsit un post de preceptor în familia bogatului negustor Gontard. Aici avea să trăiască Hölderlin partea cea mai însemnată din viaţa lui : dragostea lui pentru Susette Gontard, soţia tînără, frumoasă şi plină de suflet a negustorului şi care în poemele lui Hölderlin este mereu pomenită de-acum înainte sub numele grecesc de Diotima, amintire din dialogul Symposion al lui Platon.

Indiferent la început faţă de prietenia dintre soţia lui şi Hölderlin, Gontard, fire orgolioasă şi brutală,

neputînd să creadă în puritatea acestei prietenii, provoacă, prin atitudinea lui jignitoare, plecarea lui Hölderlin, care se stabilește în Homburg, la vechiul și devotatul său prieten Sinclair. De aici înainte, sufletul i se dezorganizează din ce în ce mai mult. Germenele acestui dezechilibru exista de mult în firea lui Hölderlin. Boala lui mintală era de mult pregătită de accesele de melancolie care îl copleșeau încă din adolescență. Nu trebuie să se atribuie unei iubiri exaltate și nesatisfăcute un rol de dezagregare în evoluția unui suflet care era, prin alcătuirea lui, sortit dezagregării, în orice caz și în orice condiții. De multe ori în scrisori se acuză de prea multă sensibilitate. Spune despre sine că „stă ca gîștele cu picioarele plate în apa modernă și neputincios bate din aripi către cerul grecesc". Se refugiază în lectura lui Kant „ca de obicei atunci cînd nu mă pot suferi pe mine însumi". Dragostea fără noroc i-a agravat, poate, starea de nemulțumire și melancolie.

Nevoind să cedeze insistențelor mamei lui, care caută să-l convingă să îmbrățișeze în sfîrșit cariera eclesiastică, Hölderlin intră din nou ca preceptor într-o familie din Elveția, unde nu stă decît cîteva luni. Apoi pleacă în aceași calitate la Bordeaux, în casa consulului hamburghez de acolo, în ianuarie 1802. Dar chiar în iunie același an sosește pe neașteptate acasă, într-un hal îngrozitor de slăbiciune, cu părul vîlvoi, cu barba nerasă, în zdrențe și fără să poată spune cum a plecat din Bordeaux și cum a ajuns acasă. Călătoria lui, pe jos probabil, de la Bordeaux la Nürtingen, a rămas și pînă azi necunoscută. Sinclair, căruia Hölderlin se pare că i-ar fi povestit viața lui la Bordeaux, n-a destăinuit nimic.

După o scurtă ameliorare, boala revine, mai gravă de data aceasta, așa încît, prin îngrijirea devotatului Sinclair, Hölderlin este internat într-o casă de sănătate din Stuttgart, unde stă un an. Nebunia lui ia o formă liniștită. Este scos și pus în pensiune în căsuța unui tîmplar, pe malul Neckarului. Aici, într-o odăiță cu fereastra spre rîu, trăiește aproape patru-

zeci de ani, într-o stare de calmă rătăcire a spiritului, scriind versuri fără șir, pe care le semnează cu nume ca Scardanelli și le datează cu date din secolul trecut : 1748, 1752... Pe vizitatori îi salută cu titluri de Alteță, Maiestate, Sfinția voastră, curtenitor și ceremonios. Improvizează la pian acorduri străniі. În seara de 7 iunie 1843, moare, după ce de la fereastră a privit luna.

Datorită firii lui ciudate și tragice, din cauza căreia a suferit mai mult decît din cauza oamenilor și a împrejurărilor, poezia lumii s-a îmbogățit cu cîteva cîntece grave, care trezesc în noi nesfîrșite adîncimi de melancolie, așa cum numai puțini poeți izbutesc s-o facă. Nu este o melancolie chinuitoare ci mai mult o deznădejde dulce, o domoală resemnare. Aceasta se observă mai ales în poeziile din perioada maturității, după ce scapă de influența lui Klopstock și a lui Schiller (a acestuia din urmă vizibilă mai ales, dar nu ca imitație slugarnică, în *Imnurile către idealurile omenirii).* O dată cu influențele, Hölderlin părăsește și rima, întrebuințînd aproape exclusiv versul alb. Clinchetul rimei este însă din belșug și avantajos înlocuit cu armonia interioară a versului și a strofei. Metrul antic, atît, bineînțeles cît se poate adapta la o limbă modernă, este întrebuințat de Hölderlin aproape mereu. Uneori versul devine complet liber ca în *Cîntec de ursită* sau în *Cînd eram copil* sau în poeziile de la începutul nebuniei, în *Amintire*, în *Jumătatea vieții*, în *Vîrstele vieții.*

Poezia lui Hölderlin este aproape cu totul lipsită de imagini, de comparații, de metafore. Chiar cînd sînt, acestea nu sînt nici prea noi, nici prea strălucite. Este o poezie de invocații și de mărturisiri. Emoția adîncă este exprimată direct, cu un accent de inimitabilă sinceritate. Taina, aici, este vigoarea și adîncimea amețitoare a tonului. Și dacă e adevărat că în primul rînd tonul face poezia, atunci nici o poezie nu e mai poetică într-adevăr decît aceea a lui Hölderlin, așa cum este ea, fără imagini, fără

rimă, dar frumoasă și gravă ca zborul unei păsări albe peste o prăpastie.

Romanul *Hyperion* este, în ceea ce are mai bun, tot poezie. Hölderlin era cu totul lipsit de darul epic. Sub masca, foarte străvezie, a unui tînăr grec de la sfîrșitul veacului al XVIII-lea, Hölderlin își descrie — mai exact : își destăinuiește — viața lui sufletească, într-o proză fără culoare dar plină de armonie. În acest roman, care este un mare poem liric în proză, sub formă de scrisori ale lui Hyperion către Bellarmin și către Diotima (adică ale lui Hölderlin către Sinclair și Susette Gontard), nu se petrece aproape nimic exterior, o intrigă propriu-zisă nu există, personajele sînt convenționale, peisajul nul, totul este vag situat, fără un fond fizic, fără o legătură plauzibilă cu realitatea. Citit de la început pînă la sfîrșit, *Hyperion* e monoton și lipsit de interes. Luat însă fragmentar și pe alese, el conține cîteva din cele mai adînci și mai frumoase mărturisiri hölderliniene.

CĂTRE PARCE

Mai dați-mi doar o vară, puternice Zeițe,
Și-o toamnă, cîntecu-mi să-l pîrguiască,
Pentru ca inima mea, hrănită din belșug
Cu-acorduri dulci, să moară împăcată !

Un suflet care-n viață nu și-a-mplinit dorința
Nici în adîncul Orcus nu-și mai găsește-odihnă.
Și totuși, dacă izbutesc cîndva
Să cînt poemul sfînt pe care-l vreau,

Atunci binevenită fii, pace-a lumii umbrelor !
Voios voi fi, chiar dacă acordurile mele
Nu vor veni cu mine-n adînc ; măcar o dată
Voi fi trăit ca zeii, și nu voi vrea mai mult.

CÎND ERAM COPIL

Cînd eram copil,
De multe ori un zeu mă scăpa
De strigătul şi dojana oamenilor ;
Şi mă jucam domol şi bine
Cu florile crîngului,
Iar adierile cerului
Se jucau cu mine.

Şi astfel cum tu înveseleşti
Inima plantelor
Cînd ele către tine
Îşi ridică braţele plăpînde,
Tot astfel mi-ai înveselit inima,
Părinte Helios ! ca şi Endimion
Am fost alintatul tău,
Preasfîntă Lună !

O, voi toţi, credincioşi
Prieteni zei !
Dac-aţi şti voi
Cît de mult v-a iubit sufletul meu !

E drept că pe atunci
Încă nu vă chemam pe nume, şi nici voi
Nu-mi dădeaţi un nume, aşa cum îşi dau între ei oamenii,
Ca şi cum s-ar cunoaşte.

Totuşi eu vă cunoşteam mai bine
Decît am cunoscut vreodată vreun om.
Pricepeam tăcerea Cerului ;
Vorbele oamenilor nu le-am priceput niciodată.

De mine-a avut grijă armonia
Crîngului plin de freamăt,
Şi-am învăţat să iubesc
Printre flori.

În braţele zeilor am crescut.

CĂTRE DIOTIMA

Suflet frumos ! tu trăiești ca florile firave iarna,
În lumea îmbătrînită, închisă-n tine trăiești.
Mereu spre soare te-nalți să te-ncălzești la lumina
Primăverii și cauți tinerețea lumii în ea.
Soarele tău, vremea frumoasă, de mult a apus
Și-n întuneric și frig se zbat și se ceartă furtuni.

Vino, tu dragoste-a muzei cerești care pe vremuri
Potoleai elementele firii, și-alină haosul vremii !
Liniștește lupta turbată cu-al cerului cîntec de pace,
Pentru ca tot ce în piept e vrajbă să piară din nou
Și firea cea veche a omului să se-nalțe, calmă și vastă,
Din fierberea timpului iar, mai limpede și
mai voinică.
Întoarce-te iar, Frumusețe, în nevoiașele inimi
Ale poporului și-n temple întoarce-te iar !
Căci Diotima trăiește ca florile firave iarna ;
Cu toate că plină de spirit, ea caută soare mereu.
Dar soarele spiritului, lumea frumoasă, de mult a apus.
Și-n întuneric și frig se zbat și se ceartă furtuni.

SCURTIMEA

De ce eşti atît de scurt la vorbă ?
Nu-ţi mai place oare, ca altădată, să cînţi ?
Şi totuşi, cînd erai tînăr, pe vremea speranţei,
Cîntecul tău nu mai avea sfîrşit.

Cîntecul meu e ca norocul meu. — Vrei să te scalzi
În apusul de soare ? Dar iată că a trecut,
Şi pămîntul e rece, şi pasărea morţii zboară şuierînd
Neprielnic prin faţa ochilor tăi.

RUGĂMINTE DE IERTARE

Ființă sfîntă ! adeseori am stingherit
Dumnezeiasca-ți liniște de aur
Și multe din profundele, ascunsele dureri ale vieții
Le-ai cunoscut prin mine.

O ! uită și iartă ! Ca norul acela
Ce trece prin fața lunii pașnice, trec
Și eu, iar tu te odihnești strălucind
În frumusețea ta, lumină dulce.

DESPĂRȚIRE

Dacă voi muri obidit fără ca sufletul meu
Să se răzbune pe cei obraznici cu dînsul,
Atunci cînd, învins de vrăjmașii geniului,
Voi fi jos în mormîntul nemernic,

Atunci să mă uiți, atunci nici chiar tu, inimă bună,
Să nu mai scapi de la pieire numele meu
Și să te rușinezi, tu care-ai fost
Bună cu mine, — dar numai atunci !

Nu simt eu oare ? Vai ție, vai ție,
Spirit păzitor ! departe de tine curînd vor cînta
Amarnic toate spiritele morții
Pe coardele inimii mele.

O ! atunci încărunțește, buclă a tinereții mele îndrăznețe,
Mai bine chiar astăzi, decît mîine.

. . . . . aici la această pustie
Răspîntie, unde durerea
Ucigătoare mă doboară.

ASFINȚEȘTE, SOARE

Asfințește, Soare ! Muritorii
Abia te-au luat în seamă și nu te-au cunoscut,
Căci fără trudă și pașnic
Ai răsărit peste cei plini de trudă.

Mie-mi răsari și-mi apui prietenește, Lumină,
Și ochiul meu te soarbe din belșug !
Dumnezeiește de pașnic am învățat să mă-nchin
De cînd Diotima mi-a vindecat mintea.

O, tu, trimisă din cer, cum te-ascultam eu pe tine,
Diotima ! Cu cîtă dragoste ochii
Mei plini de strălucire și slavă se ridicau de la tine
Spre lumina de aur. Izvoarele

Sunau atunci mai sprintene, şi florile
Pământului îmi aduceau miresme,
Şi zîmbitor peste norii de-argint
Se apleca, binecuvîntîndu-mă, Cerul.

ÎN FIECARE ZI PORNESC

În fiecare zi pornesc pe alte poteci,
Cînd în verdeața pădurii, cînd la izvor,
Sub stîncă, unde înfloresc trandafirii,
Și de pe culmi privesc ; dar nicăieri

Nu te mai văd, nicăieri, luminoasă-n lumină ;
Și-n vînt se sting cuvintele mele,
Smeritele cuvinte de pe vremuri...

Departe ești, ființă fericită !
Și armonia vieții tale piere
Și n-o mai aud în mine ; și voi unde sînteți,
Vrăjite cîntece care-altădată

Îmi alinați inima cu liniștea zeilor ?
Ce mult e de-atunci ! Ce mult ! Tînărul, iată,
A-mbătrînit, și chiar pămîntul, care
Odinioară îmi zîmbea, e altul.

Rămîi cu bine ! sufletu-mi spre tine
Se-ntoarce-n fiecare zi, și ochii mei
Plîng pentru tine și-ar vrea
Strălucitori în preajma ta să se deschidă.

Îmi alinați inima cu liniștea zeilor ?
Ce mult e de-atunci ! Ce mult ! Tînărul, iată,
A-mbătrînit, și chiar pămîntul, care
Odinioară îmi zîmbea, e altul.

Rămîi cu bine ! sufletu-mi spre tine
Se-ntoarce-n fiecare zi, și ochii mei
Plîng pentru tine și-ar vrea
Strălucitori în preajma ta să se deschidă.

APUS DE SOARE

Unde ești ? Sufletul meu se-mbată
Cu presimțirea dragostei tale ; căci chiar acum
Am ascultat cum, plin de tonuri aurii,
Minunatul soare tînăr

Cînta pe lira cerului cîntecul lui de seară ;
Codrii și dealurile răsunau de jur împrejur ;
Dar el s-a dus departe spre popoarele
Cucernice care-l slăvesc mereu.

ACASĂ

La rîul lui domol de-acasă se-ntoarce vesel corăbierul
Din insulele-ndepărtate unde-a cules și-a adunat.
Aș vrea și eu să vin acum acasă ;
Dar ce-am cules eu altceva decît durere ?

O, țărmuri fericite care m-ați crescut,
Puteți voi stinge chinul dragostei ? Și voi,
Păduri ale copilăriei mele,
Îmi dați voi oare, cînd mă-ntorc, liniștea iarăși ?

CÎNTECUL DE URSITĂ AL LUI HYPERION

Sus în lumină plutiţi
Prin line meleaguri, fericite Spirite !
Dumnezeieşti adieri
Uşor vă ating
Ca mîinile harfistei
Coardele sfinte.

Fără soartă ca pruncul
În somn răsuflă zeii ;
Blînd ocrotit
În mugur molcom
Etern înfloreşte
Spiritul lor,
Şi ochii lor fericiţi
Lucesc în domoală
Lumină eternă.

Nouă însă ni-i dat
Să nu ne-odihnim nicăieri.
Trudiții oameni
Se usucă și cad
Orbește, din clipă
În clipă, asemeni
Cu apa din stîncă
În stîncă zvîrlită
La întîmplare, mereu și mereu.

SPIRITUL TIMPULUI

Prea mult ai stat deasupra frunții mele
În norul întunecat, o Zeu al Timpului !
Urgie și spaimă e-n jurul meu, și totul
Se clatină și se dărîmă, oriîncotro privesc.

De multe ori mă uit ca un copil în pămînt
Și fug în peșteri ca să scap de tine
Și-aș vrea, nebun ce sînt, să aflu un loc
În care tu să nu mai fii, tu care cutremuri totul !

Părinte, lasă-mă-n sfîrșit, cu ochii
Deschiși să te întîmpin ! N-ai deșteptat tu oare,
Tu cel dintîi, cu raza ta spiritul meu ?
Și nu m-ai chemat tu oare la viață, tată ?

Din viță tînără răsare o vlagă nouă pentru noi.
De multe ori, în limpede văzduh,
Pe muritori, cînd rătăcesc prin crînguri,
Îi întîlnește-un zeu, însenînîndu-i.

Tu, preaputernic, trezești în tineri un suflet mai pur
Și pe bătrîni îi înveți meșteșuguri subtile ; și numai
Cel rău mai rău se face, ca să piară
Atunci cînd tu, Zguduitorule, îl prinzi.

VISARE ÎN AMURG

Plugarul se-odihneşte la umbră-n faţa casei ;
Din vatra celui cumpătat se-nalţă fumul.
Bucuros de oaspeţi, întîmpină pe călător,
În satul paşnic, clopotul serii.

Acum corăbierii se-ntorc şi ei în port.
Departe-n tîrguri zgomotul pripit al vieţii
Se stinge vesel. Sub umbrar
Prietenilor le zîmbeşte masa.

Iar eu încotro ? Oamenii trăiesc
Din simbrie şi muncă ; şi totul e cînd mîhnit, cînd vesel,
În trudă şi-n odihnă ; de ce oare numai mie niciodată
Nu-mi adoarme ghimpele din piept ?

Pe cerul serii o primăvară-nmugurește,
Și trandafirii înfloresc puzderii,
Și calmă pare lumea de aur. Nouri de purpură,
Luați-mă cu voi ! să se destrame

În aer și-n lumină iubirea și durerea-mi !
— Dar, speriată parcă de ruga mea nebună,
Vraja se stinge. S-a-noptat, și singur
Sînt iar sub cer ca-ntotdeauna.

Acum, somn molcom, vino ! Inima vrea prea multe.
Totuși, cîndva, te vei stinge și tu, tinerețe,
Tu, visătoareo și neliniștito !
Senină, blîndă fi-va, pe urmă, bătrînețea.

CĂTRE SPERANȚA

O, luminoasă Speranță, neobosită și bună !
Tu care nu disprețuiești casa omului mîhnit
Și bucuroasă să slujești, milostivo, veghezi
Între muritori și puterile cerului ;

Unde ești ? puțin am trăit, și iată,
De pe-acum suflă rece amurgul meu. Și sînt
Asemeni umbrelor ; și fără cîntec
Mi-adoarme inima înfiorată-n piept.

Pe pajiști verzi, unde izvorul proaspăt
Vine spumos din munți și blînda
Brîndușă-mi înflorește-n zi de toamnă,
Acolo, luminoaso, eu te caut,

Sau atunci cînd în miez de noapte
Viața cea nevăzută crește-n cring
Și cînd deasupra-mi veșnic voioasele
Flori, stelele proaspete, strălucesc.

O, fiică a Cerului, răsari din grădinile
Tatălui tău, și dacă nu poți să vii
Ca spirit al pămîntului, atunci sperie
Inima mea cu fericiri nemuritoare.

VECHIMEA VIEȚII

Voi tîrguri ale Eufratului !
Voi străzi ale Palmyrei !
Păduri de stîlpi pe șesul pustiei,
Ce sînteți voi ?
Fiindcă ați trecut peste hotarul
Ființelor care respiră,
Fumul și focul zeilor
Au spulberat coroanele voastre ;
Eu stau însă acum sub nouri (care
Au fiecare propria lor odihnă), printre
Stejarii bine-orînduiți, în preajma
Poienii cu cerbi, și străine
Și moarte îmi apar acuma
Spiritele celor duși demult.

JUMĂTATEA VIEȚII

Cu galbene flori și plin
De roze sălbatice, țărmul
S-apleacă peste lac.
Voi, lebede pline de vrajă
Și bete de săruturi,
Vă scufundați capul
În apa sfînt-cumpătată.

Vai mie, de unde voi lua eu, atunci cînd
Va fi iarnă, florile ? Și de unde
Lumina soarelui
Și umbrele pămîntului ?
Zidurile stau
Mute și reci ; în vînt
Foșnesc drapelele.

NOVALIS
(FRIEDRICH VON HARDENBERG)

(1772 — 1801)

Născut la 2 mai 1772 în Wiederstedt, orășel din ținutul Hanovrei, Friedrich von Hardenberg este vlăstarul unei vechi familii nobile, cu rădăcini în adîncul evului mediu. Chiar numele de Novalis, cu care mai tîrziu își semnează opera literară, este un vechi nume latin, din evul mediu, al seniorilor de Hardenberg. Nume, dealtfel, foarte potrivit (novale = pămînt nou, desțelenit de curînd) pentru imensele zări poetice, morale, filozofice, pe care această operă avea să le deschidă. După o copilărie și o adolescență destul de monotonă din cauza tatălui său, puritan posomorît și sever, Novalis intră în 1790 la Universitatea din Jena ca să studieze dreptul și filozofia, cel dintîi din îndemnul tatălui și din motive practice, cea de a doua din vocație. Ca aproape toți tinerii generației sale, Novalis admiră cu pasiune pe Schiller și este entuziasmat de începuturile Revoluției Franceze. Amîndouă aceste admirații, însă, el le leapădă repede. La Jena, Novalis face cunoștință cu Friedrich Schlegel, teoreticianul de mai tîrziu al romantismului, de care avea să-l lege o trainică prietenie. După ce își sfîrșește studiile la Leipzig și Wittenberg, Novalis intră în administrație unde, ca funcționar model, stă pînă la moarte.

Viața lui exterioară n-ar mai oferi de acum înainte (cum n-a oferit nici pînă acum, dealtfel) nici o întîmplare de remarcat, dacă n-ar fi iubirea lui ciudată pentru Sophie von Kühn. Aceasta, născută în 1782, are numai treisprezece ani, în momentul cînd Novalis o cunoaște la Grüningen, în casa părinților ei, moșieri veseli și de treabă. Era, după mărturisirea contemporanilor, o fată ca multe altele, mai împlinită la trup decît îi era vîrsta, cu un suflet foarte obișnuit, cu o inteligență banală. Frumoasă, cu ochi mari, adînci, strălucitori. Față de această copilă, cu care în curînd se logodește, Novalis simte o dragoste copleșitoare, totală, mistuitoare, care îi năpădește toate gîndurile, robindu-l cu desăvîrșire. Viața lui sufletească nu mai există decît prin Sophie. Și totuși, pagini din jurnalul lui dovedesc că el poate în același timp s-o observe cu ochi critic și rece. Avem chiar cîteodată impresia că Novalis își impune această stranie iubire față de un copil ca un fel de dovadă că visul este mai puternic decît realitatea și că imaginea ideală a iubitei copleșește pe cea reală. Toate acestea pot părea destul de subtile și de complicate. Pentru firea mistică, bolnăvicioasă și îndrăgostită de boală, a lui Novalis, o asemenea motivare a iubirii lui era foarte firească. Totuși, e foarte probabil că cu timpul, dragostea aceasta s-ar fi destrămat (pasaje din scrisorile lui îngăduie această presupunere), dacă n-ar fi intervenit o întîmplare hotărîtoare pentru Novalis : boala Sophiei. Boala este o veche cunoștință a lui Novalis. Mama lui este o fire bolnăvicioasă. El însuși în copilărie a fost mereu bolnav, o dată chiar greu bolnav, aproape de moarte. Fratele său mai mic Erasmus e bolnav de-o boală de piept : aceeași care îl va lovi și pe Friedrich în curînd. Boala e elementul familiar al lui Novalis. Sophie, îmbolnăvindu-se (un „ulcer intern", după cum raportează contemporanii, fără precizări), în Novalis dragostea de ea se aprinde și mai tare. Moartea ei (în 1797, la cincisprezece ani, după un an de zăcere) îl va scufunda definitiv în vis și în

extaz mistic. Şi totodată îi va stimula talentul. Acum iau naştere *Imnuri către Noapte, Discipolii din Sais, Heinrich von Ofterdingen.* Tot acum, Novalis compune *Fragmentele* lui, maxime şi observaţii din toate domeniile gîndirii, unele ciudate, altele profunde, întotdeauna interesante. Durerea pricinuită de moartea Sophiei nu pare totuşi să fi fost nevindecabilă, fiindcă, în iarna anului 1798, el se logodeşte cu Julie von Charpentier. Nu ajunge însă să se căsătorească cu ea. La 25 martie 1801, Novalis, bolnav încă din primăvara anului trcut, moare de ftizie, înainte de-a împlini douăzeci şi nouă de ani.

Un portret ni-l arată cu o figură îngeresc de frumoasă, cu părul lung în bucle peste umeri, cu ochi mari şi priviri de copil puţin întristat, cu buze pline şi frunte vastă şi lină. Fiinţa lui morală corespundea întru totul fiinţei lui fizice. Toţi contemporanii vorbesc cu admiraţie şi dragoste de firea lui genială şi copilărească, de vraja pe care o răspîndea prezenţa lui. Apariţia lui în poezia nu numai germană ci chiar a lumii întregi este un fapt de mare însemnătate. Este aceasta nu atît prin ceea ce reprezintă prin ea însăşi ca valoare de artă poetică cît prin puterea ei de a stîrni în sufletul nostru îndemnuri spre vis şi spre contemplaţia lumii dinăuntru. Lectura anumitor pagini de meditaţie din el este o cheie cu care deschidem propria noastră lume interioară, propriul nostru vis. În ce priveşte creaţia literară, aceasta este, la Novalis, destul de restrînsă. Asta se vede bine în *Heinrich von Ofterdingen,* replică poetică şi idealistă la „prozaicul" şi „materialistul" *Wilhelm Meister* al lui Goethe. Tînărul Heinrich porneşte din Eisenach la Augsburg, împreună cu mama lui şi cu nişte negustori, ca să-şi viziteze bunicul. În călătoria lui el întîlneşte tot felul de oameni, un pustnic, o orientală captivă, nişte cavaleri întorşi din cruciadă, un bătrîn miner şi alte cîteva personaje. Nici unul nu este caracterizat. Simţi că toţi sînt nişte fantome convenţionale, cu ajutorul cărora poetul stă de vorbă cu el însuşi, căci bineînţeles

Heinrich nu e decît Novalis. Tot romanul este făcut din conversaţii, din istorisiri de visuri (cîteva splendide, cum este acela vestit, al florii albastre simbolizînd dorul de ideal) şi din basme. Evul mediu şi vremea minnesingerilor sînt indicate cu aluzii dar nu sînt evocate de loc ; ca şi Grecia lui Hyperion al lui Hölderlin, ele formează un fond vag schiţat pe care se proiectează visurile şi basmele. Cu un basm plin de frumuseţi dar şi de alegorii aride, se sfîrşeşte prima parte a romanului. E basmul pe care îl spune bătrînul poet, minnesinger, Klingsohr, tatăl Matildei, floarea albastră încarnată. Romanul trebuia să continue. Heinrich avea s-o piardă pe Matilda (ca Novalis pe Sophia) dar avea s-o regăsească reîncarnată în alte chipuri de femei (aşa cum, în Julie, Novalis credea într-adevăr că s-a întrupat din nou Sophia).

Noaptea formează climatul spiritual al lui Novalis, patria sufletului său, spre care tînjeşte mereu. Este nedrept să consideri această dragoste de noapte drept obscurantism. Novalis se scufunda în noapte nu pentru a se ascunde în adîncul ei ci pentru a găsi o lumină nouă, o lumină spirituală, un duh de lumină, în locul sterpei şi brutalei lumini fizice. Acesta este înţelesul adevărat al *Imnurilor către Noapte*. Novalis nădăjduieşte totul de la o cît mai adîncă scufundare în propriul nostru eu : „Închipuirea aşază lumea viitoare sau în înălţime sau în adîncuri sau în metempsihoză. Visăm călătorii prin univers : nu-i oare universul în noi ? Adîncimile spiritului nostru nu le cunoaştem. Drumul cel tainic duce înăuntru. În noi sau nicăieri este veşnicia cu lumile ei, trecutul şi viitorul." Novalis atribuie închipuirii o putere constructivă absolută : prin credinţă şi închipuire, eul poate transforma lumea după placul lui. Totul este să crezi şi să imaginezi cu putere : „Visul ne arată în chip ciudat uşurinţa cu care sufletul nostru pătrunde în orice obiect şi se transformă imediat în orice obiect". Această filozofie, pe care Novalis o numeşte idealism magic, este prin excelenţă poetică : „Poezia este realitatea absolută. Acesta este miezul filozofiei mele".

ASTRALIS

Cîndva în zori de vară am fost tînăr.
Atunci simţit-am pulsul vieţii mele
Întîia oară — şi pe cînd iubirea
Se mistuia-n plăceri tot mai adînci,
Mă deşteptam treptat, iar năzuinţa
Spre-o mai lăuntrică şi mai întreagă
Pătrundere sporea din clipă-n clipă.
Plăcerea-i vlaga existenţei mele.
Eu sînt focarul, sînt izvorul sfînt
Din care orice dor vijelios
Porneşte şi spre care orice dor,
Răsfrînt în forme noi, se-ntoarce paşnic.
Voi nu mă ştiţi dar m-aţi văzut crescînd.
N-aţi fost de faţă cînd, lunatic încă,
M-am întîlnit pe mine-ntîia oară
În seara-aceea veselă ? N-aţi tresărit
Atunci şi voi înfioraţi de vrajă ?
Stăteam ascuns adînc în dulci corole.

Eram mireasmă ; floarea se-nclina
În zori de aur. Un șuvoi lăuntric
Eram, o luptă blîndă ; și totul străbătea
Prin mine și deasupră-mi 'nălțîndu-mă domol.
Atunci atinse primul fir de polen stigmatul.
Vă amintiți sărutul dat după strînsul mesei.
M-am revărsat din nou în mine însumi...
Un fulger... și puteam acum prea bine
Să zbor, să-nclin corola și firele ei fine,
Și-n timp ce singur mă-ncepeam pe mine,
Gîndurile repezi care se urzeau
În terestre simțuri se cristalizau.
Orb eram încă, totuși limpezi stele
Umpleau vrăjita zare-a firii mele.
Mă culegeam din mare depărtare,
Ecou din vremi și vechi și viitoare.
Din chin, iubire, presimțiri țîșnit,
Sufletul meu numai un zbor era.
Cînd focul voluptății în mine-a izbucnit,
Am fost cuprins de-o întristare grea.
M-am ridicat spre cer, din nou născut.
Destinul pămîntesc se-nfăptuise
În clipa cînd schimbarea la față se-mplinise,
Iar vremea care dreptu-și irosise
Cerea-napoi ce dase cu-mprumut.

Acum o lume nouă începe să apară
Lăsînd în umbră chiar lumina cea mai clară.
Din mucede dărîmături s-arată,
Lucind un viitor prea minunat,
Și tot ce-a fost obișnuit odată
Apare-acuma tainic și ciudat.

Împărăția dragostei se-ntoarce ;
Din nou acum povestea firu-și toarce.
Începe jocul cel străvechi al Firii ;
Și totul este-n vorbe puternice rostit ;
Și astfel sufletul cel mare-al lumii
Se-ntinde pretutindeni și crește nesfîrșit.
Trebuie ca totul să se-nlănțuiască
Și unul prin altul să se împlinească.
Fiecare-n ceilalți se înfățișează
Și într-o pornire lacomă de-abis
Sufletu-n adîncuri și-l înviorează,
Către mii de gînduri proaspete deschis.
Visul se face lume, lumea se face vis,
Ceea ce crezi să se-mplinească-ndată
Din depărtare vezi cum se arată.
Închipuirea slobodă să fie !
Urzind în tihnă pînza ei ușoară,
S-ascundă multe, multe să le-nvie
Și-apoi în aburi magici să dispară !
Mîhnire, voluptate, moarte, viață,
Aici în chip adînc s-au împăcat.
Alesul unei mari iubiri învață
De rana-i să rămînă mereu nevindecat.
De pe lumina ochiului lăuntric
Vălul dureros se va spulbera,
Și sufletul va fi pustiu și singur
Din lumea tulbure cînd va zbura.
În lacrămi trupul se revarsă
Și lumea e o groapă mare-acum
În care inima de doruri arsă
Se surpă prefăcută-n scrum.

IMN CĂTRE NOAPTE I

Ce ființă vie înzestrată cu simțuri
Nu iubește mai mult
Decît orice alte înfățișări minunate
Ale spațiului din jurul ei
Lumina care-nveselește toate
Cu culorile, răsfrîngerile și valurile ei,
Cu blînda-i răspîndire pretutindeni
Sub chipul zilei înviorătoare ?
Ca pe-un suflet adînc al vieții
Uriașa lume a stelelor neostenite
O soarbe lunecînd zglobie
Pe valurile ei albastre ;
O soarbe sclipitoarea piatră
Veșnic nemișcată,
Planta care simte și răsuflă
Și animalul sălbatic
Înfocat și multiform ;
O sorb nourii și vînturile ;
Și, înaintea tuturora,
O soarbe falnicul străin

Cu ochi isteți,
Mers legănat
Și buze delicate și sonore.
Ca o regină a firii pământești
Lumina-ndeamnă orice forță
Spre nenumărate prefaceri,
Leagă și dezleagă
Nenumărate legături,
Își pune pecetea ei cerească
Pe orice ființă pământească.
Prezența ei e singură de-ajuns
Să scoată la iveală
Minunăția regnurilor lumii.

Eu mă întorn
Spre sfînta, nerostita,
Tainica Noapte.
Lumea zace departe
Ca scufundată într-un hău adînc.
Ce singur și pustiu e locul ei !
O durere adîncă
În coardele pieptului vibrează.
În picături de rouă vreau să mă împrăștii
Și cu cenușa vreau să mă amestec.
Zări ale amintirii,
Doruri ale tinereții,
Visuri din copilărie,
Scurte bucurii
Și zadarnice speranțe
Ale întregii vieți lungi,
Toate s-apropie în cenușii veșminte
Ca negurile serii
După apusul soarelui.

Pe alte meleaguri
Şi-a întins lumina
Corturile sale vesele.
Nu se mai întoarce oare niciodată
În grădinile şi-n casa ei
Şi spre copiii ei care-o aşteaptă
Cu credinţa nevinovăţiei ?
Ce se strecoară oare dintr-o dată
Cu-atîtea presimţiri în inimă
Şi-nghite duhul molcom al mîhnirii ?
Ne iubeşti şi tu, întunecată Noapte ?
Ce-ascunzi tu sub mantia ta ?
Este ceva nevăzut şi puternic
Care-mi dezmiardă sufletul.
Un bálsam minunat
Picură din mîna ta,
Din mănunchiul de maci.
Tu urneşti aripile grele ale sufletului.
Ne simţim cutremuraţi,
Cuprinşi de-o nerostită-ntunecare.
Văd un chip speriat şi vesel
Care s-apleacă blînd spre mine.
Şi printre bucle se arată
Dulcea tinereţe-a mamei.
Cît de săracă şi copilărească
Mi se pare-acum lumina !
Ca să vesteşti atotputernicia ta,
E dispariţia luminii !
Aşadar, numai fiindcă noaptea
Îţi înstrăinează slujitorii,
Ai semănat tu în adîncimile spaţiului
Sferele luminoase,

Ca să vestești atotputernicia ta,
Întoarcerea ta,
În timpul cît tu ești departe.
Mai cerești decît stelele
Ni se par ochii fără margini
Pe care noaptea i-a deschis în noi.
Ei văd mai departe
Decît nenumăratele palide oștiri de aștri.
Fără să aibă nevoie de lumină
Ei străpung adîncurile unui suflet care iubește,
Străpung tot ceea ce cu nespusă voluptate
Umple un înalt văzduh.
Slavă reginii lumii,
Înaltei vestitoare a sfintelor tărîmuri,
Păstrătoarei fericitelor iubiri !
Ea mi te trimite,
Iubită dulce, soare drag al nopții !
Mă deștept acum,
Fiindcă eu sînt ceea ce e-al tău și ceea ce e-al meu :
Tu ai făcut din noapte viața mea întreagă ;
Mă simt prin tine om.
Topește trupul meu în flacără de suflet
Astfel încît, aerian,
Cu tine tot mai mult să mă amestec
Și noaptea nunții să dureze veșnic.

IMN CĂTRE NOAPTE II

Mereu se va întoarce dimineaţa ?
Puterea pământească nu se mai isprăveşte ?
De ce o ticăloasă frământare
Frînge mereu cerescu-avînt al nopţii ?
Niciodată oare nu va arde veşnic
Ascunsa jertfă a iubirii ?
Măsurat a fost timpul
Luminii şi-al vegherii.
Dar fără timp e stăpînirea nopţii
Şi veşnică durata somnului.
O, somnule sfînt !
Nu ferici prea rar
Pe binecuvîntaţii nopţii
În zilnica obidă pământească !
Numai nebunii nu vor să te ştie
Şi nu cunosc alt somn
Decît doar umbra
Pe care tu din milă o-mprăştii peste noi
În amurgirea
Nopţii adevărate.

Ei nu te simt
În zeama aurie a strugurilor,
În al migdalului
Ulei miraculos
Și în negrul suc al macului.
Ei nu știu
Că tu ești acela
Care învălui sînul
Fecioarei plăpînde
Și-l faci deopotrivă cu cerul.
Ei nu bănuiesc
Că din povești străvechi,
Deschizător de cer, tu ne întîmpini
Și porți cu tine cheia
Lăcașurilor celor morți,
Taciturnule sol
Al unor taine fără margini !

IMN CĂTRE NOAPTE III

Odată, cînd plîngeam cu-amare lacrămi
Şi deznădejdea mea se destrăma-n durere
Şi stam singur la mormîntul uscat
Care-ascundea în strîmta
Şi-ntunecoasa-i încăpere
Fiinţa vieţii mele-ntregi,
— Singur cum nimeni n-a fost singur vreodată,
Cutremurat de-o spaimă nespusă,
Fără vlagă, rămas doar numai
Ca un cuget al nenorocirii :
În timp ce mă uitam împrejur după un ajutor
Şi nu puteam nici înainte să merg, nici înapoi,
Şi m-agăţam cu nesfîrşite doruri
De viaţa stinsă şi fugară ;
— Atunci din depărtate zări albastre,
Din culmile trecutei mele fericiri
Sositu-mi-a o rază de amurg,
Şi dintr-o dată s-au rupt lanţurile luminii.
Splendoarea pămîntească s-a năruit departe
Şi-odată cu ea şi mîhnirea mea ;

Melancolia mea s-a revărsat
Într-o lume nouă și nepătrunsă.
Tu, vrajă a nopții, somn al cerului,
Te-ai răspîndit asupra mea.
Locul pe care stam s-a ridicat ușor ;
Deasupra lui plutea
Spiritul meu dezrobit, nou-născut.
Mormîntul într-un nour de praf s-a prefăcut
Și am zărit prin nour
Chipul transfigurat al dragostei mele.
În ochii ei se oglindea veșnicia.
I-am cuprins mîna
Și lacrămile noastre-alcătuiră
O sclipitoare și nesfărîmată
Legătură între noi.
Mii de ani piereau
Ca niște vijelii în depărtare.
La gîndul ei am plîns
De bucuria vieții celei noi.
— A fost cel dintîi și singurul vis
Și-abia de-atunci simt eu credință
Eternă și nestrămutată
În cerul nopții
Și în lumina lui, dragostea mea.

EDUARD MÖRIKE

(1804—1875)

Eduard Mörike s-a născut la 8 septembrie 1804 în Ludwigsburg, unde tatăl lui era medic. Orfan de tată la treisprezece ani, este crescut de un unchi în Stuttgart. Urmează seminarul în Urach, apoi studiază teologia la Tübingen. Iubește o fată, Maria Meyer, chelneriță în Ludwigsburg, frumoasă, cu o educație deasupra meseriei ei. O ființă ciudată, misterioasă. Un birtaș din Ludwigsburg a găsit-o într-o dimineață în nesimțire pe o movilă de pietre la porțile orașului. Cercetările biografilor lui Mörike au stabilit mai tîrziu că, născută din tată necunoscut, în Schaffhausen în Elveția, ea a avut din copilărie o existență aventuroasă. La cincisprezece ani, însoțește pe vestita iluminată pietistă d-na de Krüdener în călătoria acesteia prin Europa. Închisă apoi într-o casă de corecție din Schaffhausen, evadează de-acolo și ajunge în orășelul lui Mörike. Iluminată ea însăși, Maria este o apariție stranie, menită să atragă un suflet mistic ca al lui Mörike. Legătura acestuia cu ea — se pare că numai spirituală — nu durează prea mult. Cuprinsă iar de gustul vagabondajului, Maria pleacă. Cînd peste cîtva timp vine în Tübingen și este iar găsită în nesimțire la marginea

orașului, Mörike, deși bolnav de exaltare și de emoție la vestea că ea a sosit, nu mai reia relațiile cu ea. Maria, potolită mai tîrziu și căsătorită cu un tîmplar, sfîrșește ca onorabilă modistă în Schaffhausen.

Aceeași existență burgheză și calmă va avea acum și Mörike. Dragostea lui exaltată și mistică de la douăzeci de ani nu se va repeta. Maria însă va trăi în romanul *Pictorul Nolten* sub numele de Elisabeth, fata frumoasă și stranie, fiică a unui pictor și a unei țigănci, și amintirea ei va însufleți mănunchiul de poezii ale lui Mörike adunate sub titlul de *Peregrina*.

După ce îndeplinește cîtva timp funcția de pastor, Mörike, în 1843, părăsește cariera eclesiastică. Firea lui timidă și închisă, de-o religiozitate adîncă și discretă, nu se potrivea cu vestirea la zile și ceasuri fixe a cuvîntului dumnezeiesc și cu publicitatea solemnă a amvonului. Alături de nedespărțita lui soră Klärchen, mai tîrziu între aceasta și soția lui, Mörike va petrece ca profesor la Stuttgart, apoi în mici tîrguri provinciale, o viață foarte modestă și lipsită de emoții, tulburată doar către sfîrșit de neînțelegerea dintre soție și soră, care îl face, la vîrsta de șaizeci și nouă de ani, să se separe de cea dintîi. Moare la 4 iunie 1875, după ce, pe patul de moarte, se împacă cu soția lui.

Afară de poeziile, a căror primă ediție e din 1838, și de *Pictorul Nolten* (1832), Mörike a publicat cîteva povestiri, printre care *Mozart în drum spre Praga* (1856), evocare a vieții din Austria de la sfîrșitul veacului al XVIII-lea, plină de farmec ca un album de stampe vechi.

Multe din versurile lui Mörike se pot clasa în rubrica poeziilor ocazionale. Iar dintre celelalte, cam o sută la număr, nu toate au valoare deosebită. Se pot însă alege vreo douăzeci și cinci dintre ele care dau un sunet foarte curat, limpede și adînc, ca un izvor în munți la mari înălțimi. Un sunet inimitabil. Care este secretul acestei poezii ? Cînd o citești îți

dă impresia că este rezultatul unei adînci nevoi de exprimare, că este mereu trăită, niciodată făcută. E ceea ce s-ar putea numi spontaneitate, dacă acest cuvînt n-ar fi atît de uzat din pricina greşitei lui întrebuinţări. Nici unui poet nu i s-ar putea potrivi mai bine decît lui Mörike versurile lui Goethe :

Ich singe, wie der Vogel singt,
Der in den Zweigen wohnet...

(Eu cînt cum cîntă pasărea
Care locuieşte-n ramuri...)

Orice poezie cuprinde o parte de joc în vederea unui efect plăcut, un minimum de premeditare, ceea ce este natural, odată ce ea e destinată să fie comunicată şi altora. Mörike nu cunoaşte această pregătire pentru un public. Cînta într-adevăr ca pasărea, parcă numai pentru el, aşa cum respira, îndeplinind cu graţie o funcţiune firească şi necesară vieţii lui. Se petrece ceva analog, desigur, cu poezia populară. Dar să nu se insiste prea mult, cum se face, asupra înrudirii dintre cele două poezii. Lipsită cu totul de artificialitate, poezia lui Mörike nu este lipsită de subtilitate şi de rafinament. Sufletul pe care ea îl destăinuie este un suflet agitat de întrebări, de nelinişti, de exaltări şi de adînciri, necunoscute poetului popular.

ÎNTR-O DIMINEAȚĂ DE IARNĂ ÎNAINTE DE RĂSĂRITUL SOARELUI

O, timp ușor ca puful al sumbrei dimineți !
Ce lume nouă desfășori în mine ?
De ce deodată mă aprind în tine
De dulcea voluptate a-ntregii mele vieți ?

Mi-i sufletul acuma asemeni c-un cristal
Prin care nici o falsă lumină nu străbate ;
Și cugetu-și adoarme nepotolitul val
Și se deschide-n fața forțelor fermecate
Pe care pentru mine le cheam-un magic duh
Din hăurile-albastrului văzduh.

Cu limpezi ochi, parcă visez mereu,
Și îi închid, ca visul să nu zboare.
În țara zînelor ajuns-am oare ?
Cine-a chemat la poarta sufletului meu
Atîtea gînduri și imagini care

În inimă plutesc strălucitoare
Ca peşti de aur într-un heleşteu ?
În mine-un fluier de păstor adie
Ca lîngă ieslea nopţii în veci miraculoase,
Şi-aud culegători cîntînd în vie...
Cine-a adus atîta bucurie
Între pereţii tristei mele case ?

Ce vlagă fericită simt în mine
Cînd gîndul limpede în zări s-avîntă !
Hrănit cu miezul proaspăt al zilei care vine
Sînt gata pentru orice înfăptuire sfîntă.
Cît ţine cerul sufletul meu zboară.
În mine geniul chiue. Dar iată :
De ce privirea-i umedă deodată ?
Vreo stinsă fericire mă-nduioşează iară ?
E una care-acuma vrea-n suflet să străbată ?
— O, duh al meu, porneşte şi nu te mai opri :
A fost numai o clipă şi totul va pieri.

Priveşte cum perdeaua în zări s-a ridicat.
Acum ziua visează că noaptea a plecat ;
Buzele-i roşii se deschid uşor,
Răsuflă blînd şi ochii ei scîntee,
Şi dintr-o dată ziua, ca o zee,
În salturi îşi începe împărătescu-i zbor.

ÎN ZORI

Somnul să-mi răcorească pleoapa nu mai vrea.
Şi, iată, la fereastra mea,
Lumina zorilor luceşte.
Dar tulburatul gînd al meu,
Cuprins de îndoieli mereu,
Năluci nocturne născoceşte.

O, suflete, nu te lăsa-mpînzit,
De duhul spaimei şi-al tristeţii !
Fii vesel ! iată, s-au trezit
Clopotele dimineţii.

EA ESTE !

Primăvara desfăşoară
Vălul ei albastru-n vînt.
Dulci miresme pe pămînt
Pline de-amintire zboară.
Toporaşii toţi visează
Că vor înflori curînd.
Auzi departe-o harfă cum vibrează !
Tu eşti, primăvară !
Pe tine te aud cîntînd !

PRIMĂVARĂ

Visez pe dealul plin de primăvară :
Norii sînt aripile mele,
O pasăre-n faţa mea zboară.
O, spune-mi, unică iubire-aleasă,
Unde-ai rămas, să vin la tine iară !
Dar tu şi vînturile n-aveţi casă.

Sufletu-i ca floarea-soarelui deschis,
De dor înclinîndu-se,
Legănîndu-se
În nădejde şi vis.
Primăvară, care-i gîndul tău ?
Cînd oare mă voi linişti şi eu ?

Privesc cum zboară norii şi cum aleargă rîul ;
Adînc pătrunde auriul
Sărut al soarelui în trupul meu.

Ochii grei de vrajă multă
Gata sînt să se închidă ;
Doar urechea mai ascultă
Cum zumzăie albinele mereu.

În minte gînduri multe se-mpletesc ;
Doresc şi nu ştiu singur ce doresc :
E bucurie dar e şi mîhnire.
O, spune inimă, ce amintire
Ţeşi tu acum în umbra aurie
A ramurilor înverzite ?
— Vechi zile care nu pot fi rostite.

UNEI HARFE ECLIENE

Tu semper urges flebilibus modis
Mysten ademptum, nec tibi Vespero
Surgente decedunt amores,
Nec rapidum fugiente solem.

HORAȚIU *

Rezemată de zidul cu iederă
Al acestei vechi terase,
Tu, tainică liră
A unei muze născute din aer,
Începe,
Începe din nou
Plîngerea ta melodioasă !

Voi, vînturi, veniți de departe,
De la mormîntul înverzit proaspăt
Al copilului care
Îmi era atît de drag.
Și-n drum alunecînd peste flori de primăvară,
Îmbuibate de parfumuri,

* Tu plîngi mereu în jalnice cadențe după Mystes care a murit și dragostea ta nu se stinge nici cînd luceafărul de seară se înalță, nici cînd el fuge de soarele năvalnic.

Ce dulce-mi apăsați inima
Și murmurați printre strune,
Atrase de-o mîhnire-armonioasă,
Crescînd cu-avîntul dorurilor mele,
Și murind iarăși.
— Deodată însă,
Cînd vîntul se izbește mai puternic,
Un strigăt armonios al harfei
Repetă, speriindu-mă dulce,
Neașteptatul tremur al sufletului meu ;
Și iată — un trandafir scuturat își împrăștie
Toate petalele la picioarele mele.

CÎNTEC ÎN DOI, NOAPTEA

EA

Ce dulce vîntul nopţii alunecă pe luncă
Şi-apoi, prin crîngul tînăr, cu freamăt se aruncă !
Acuma glasul zilei obraznice-a pierit
Şi-auzi cum toată vlaga pămîntului s-adună
Şi murmură nelămurit
Pe încordata vînturilor strună.

EL

Ascult ciudate glasuri care vin
Voluptuos alunecînd pe vînt,
Şi de-o sfielnică lumină plin,
Cerul coboară parcă spre pămînt.

EA

Văzduhul ca o pînză se umflă şi tresare,
Mai luminos acum şi mai uşor ;

Şi sunete domoale plutesc în depărtare :
Sînt zîne ce-n albastrul foişor
În armonia sferelor se prind
Sîrguitoare învîrtind
Fusuri de-argint în degetele lor.

EL

Vrăjită noapte, tu păşeşti agale
Pe catifeaua neagră ce ziua înverzeşte,
Şi ritmul unei melodii domoale
Piciorul leneş ţi-l călăuzeşte ;
Te uiţi pe tine singură în tine
Şi nu mai ştii de clipa care vine —
Visezi, şi duhul firii întregi visează-n tine !

GÎNDEȘTE-TE, SUFLETE

Un brad înverzește
Undeva prin pădure,
Un trandafir cine știe
Prin ce grădină înflorește.
De pe-acum sînt aleși
— Gîndește-te, suflete ! —
Pe mormîntu-ți să fie
Sădiți și să crească.

Doi căluți negri pasc
Într-o poiană ;
Se-ntorc în tîrg acasă
În sprinten trap.
La pas cîndva vor merge
Cu trupul tău,
Poate chiar, poate chiar înainte
De-a se desprinde din
Copita lor potcoava
Pe care-o văd sclipind.

EDGAR ALLAN POE

(1809—1849)

Edgar Allan Poe s-a născut la Boston, în Statele Unite, la 19 ianuarie 1809. Tatăl lui descindea dintr-o familie aristocratică de origine irlandeză şi, fapt de mare scandal pe vremea aceea, în loc să urmeze dreptul şi să ajungă avocat, aşa cum ar fi vrut familia, se făcuse actor şi se însurase cu o actriţă. Părinţii lui Poe mor cînd el are doi ani. John Allan, un bogat negustor de tabac din Richmond, îl ia la dînsul, fără însă să-l adopteze, şi se îngrijeşte de educaţia lui. După cîţiva ani petrecuţi într-un colegiu din Anglia, Poe se întoarce în 1821 în Statele Unite. Aici îşi continuă studiile la un colegiu din Richmond, apoi la Universitatea statului Virginia, unde nu rămîne decît un semestru. Firea lui nu se potrivea cu disciplina nici unei şcoli. Publică în 1827 un volumaş de poezii *Tamerlane and other Poems (Tamerlan şi alte poeme).* Se înrolează în oştire şi după doi ani, în 1830, intră într-o şcoală militară din care, în anul următor, este eliminat. Toate aceste semne de viaţă dezordonată nu erau, bineînţeles, pe placul lui John Allan. Acesta, după moartea soţiei lui, se căsătoreşte a doua oară şi are copii. Încă un motiv, pe lîngă altele, ca să se îndepărteze de copilul său de suflet. După ce Edgar

este eliminat din şcoala militară, John Allan nu vrea să-l mai vadă şi cînd, peste cîţiva ani, moare, nu-i lasă nimic prin testament. Între 1831 şi 1833 este o lacună în viaţa lui Poe, lacună pe care biografii n-au ajuns încă s-o umple în întregime. Lacuna se întinde pînă cînd Poe, în 1833, capătă la un concurs instituit de o revistă premiul întîi pentru povestirea *MS. Found in a Bottle (Manuscris găsit într-o butelie).* De aici înainte Poe scrie şi publică fără întrerupere. E redactorul cîtorva reviste, rînd pe rînd la Richmond, la Baltimore, la New York. Pe lîngă povestiri el scrie foiletoane critice. Multe din acestea au fost publicate în ediţiile operelor lui, apărute după moarte, şi ele întrec ca întindere creaţia lui literară propriu-zisă, adică povestirile şi poemele, dintre care numai o parte au fost adunate în volum de el însuşi : *Narrative of Arthur Gordon Pym (Povestirea lui Arthur Gordon Pym),* 1838 ; *Tales of the Grotesque and the Arabesque (Povestiri groteşti),* 1839 ; *Tales (Povestiri),* 1845 ; *Poems,* 1831 ; *The Raven and other Poems (Corbul şi alte poeme),* 1845, restul rămînînd împrăştiate prin reviste şi fiind strînse în volum tot după moartea lui. În 1836 Poe se căsătoreşte cu Virginia Clemm, o vară a lui, tînără de tot, în vîrstă abia de paisprezece ani. După cîtva timp ea se îmbolnăveşte de tuberculoză. Poe, care avea faţă de soţia lui o dragoste împinsă pînă la adoraţie, suferă cumplit văzînd-o bolnavă. Durerea morală, la care se adaugă şi grija zilei de mîine, mereu înnoită de greutăţile materiale cu care are de luptat, toate acestea îl fac pe Poe să se folosească de stimulentul alcoolului, către care din tinereţe se simţea aplecat, dar de care ani de zile se lipsise. Moartea Virginiei, în 1847, îl prăbuşeşte într-o deznădejde pe care alcoolul, la care recurge acum tot mai des, i-o sporeşte, nu i-o alină. Greutăţile materiale sporesc şi ele, deşi, mai ales de la publicarea în 1845 a poemului *Corbul,* faima de scriitor a lui Poe crescuse. În 1848 publică un vast „poem în proză" (a prose-poem), *Eureka,* operă

care cuprinde o cosmogonie şi o viziune a viitorului cosmosului, creaţie stranie prin ale cărei neguri sclipesc fulgere de gîndire poetică. La începutul lui octombrie 1849, Poe, care în ultimele luni locuise la Richmond, pleacă la New York cu treburi. În drum se opreşte la Baltimore. Era tocmai în timpul unor alegeri. Nişte agenţi electorali dau peste el într-o cîrciumă, îl îmbată, apoi îl iau cu dînşii, îi dau un buletin de vot şi îl pun să voteze la mai multe secţii de votare pentru candidatul lor, uzajul acelor vremuri fiind, după cum se vede, o totală nepăsare a birourilor electorale în ce priveşte identitatea alegătorilor. Obosit de alcool şi de alergătură, Poe cade pe stradă, lovit probabil de congestie cerebrală ; ticăloşii care îl însoţesc îl lasă bineînţeles acolo. Ridicat de trecători şi dus la spital, Poe, fără să-şi mai vină în fire, moare după cîteva zile, la 7 octombrie 1849.

O poezie a lui Poe din tinereţe poartă titlul *Alone (Singur)* :

„Încă din copilărie eu nu eram cum erau alţii — nu vedeam ce vedeau alţii — pasiunile mele nu ţîşneau din izvorul tuturora. Tristeţea mea nu era ca a tuturora şi nici bucuria mea nu cînta la fel cu a celorlalţi, şi tot ce iubeam, iubeam singur. Atunci, în copilărie, în zorii unei vieţi foarte furtunoase, s-a iscat din orice adîncimi de rău şi bine misterul care mă stăpîneşte mereu : din şuvoaie sau din izvoare, din stînca roşie a muntelui, din soarele care alunecă deasupra mea în strălucirea lui tomnatecă de aur, din fulgerul cerului cînd trece-n zbor pe lîngă mine, din tunet şi din furtună şi din norul care (atunci cînd restul cerului e albastru) ia în ochii mei forma unui demon."

Misterul care îl stăpîneşte, imaginaţia înclinată către straniu şi care îl face să vadă un demon într-un nour, pasiuni ce-şi au obîrşia în alte cauze decît acelea care provoacă pasiunile „celorlalţi", tristeţi neobişnuite, bucurii care nu cîntă la fel cu bucuriile altora, apoi sentimentul singurătăţii şi con-

știința singularității — iată trăsături fundamentale ale firii lui Poe, adunate aici în acest poem ca într-o scurtă dar cuprinzătoare uvertură a operei lui. Trăsăturile acestea, completate cu motivul morții, se găsesc mai mult sau mai puțin accentuate în toate povestirile lui, în eroii acestor povestiri (care fără excepție sînt toți din aceeași plasmă ca și Poe, sînt de fapt el însuși). Ele apar însă cu toată puterea, fără amestec, în poezia lui în versuri (în *versuri*, pentru că toată opera lui Poe este poezie, așa că distincția între poeme și proză este formală, proza și versurile lui fiind deopotrivă de natură poetică).

În prefața la volumul său de poezii din 1831, și din care cîteva pasaje au fost reluate într-un articol publicat mai tîrziu sub titlul *Scrisoare către B.*, în *Southern Literary Messenger*, el spune: „Un poem, după părerea mea, se deosebește de o lucrare de știință prin faptul că are drept obiect imediat plăcerea, nu adevărul, iar de un roman, prin faptul că are drept obiect o plăcere nedefinită, și nu una definită, și fiind poem numai într-atîta cît acest obiect este atins; romanul înfățișează imagini perceptibile cu senzații definite, poezia cu senzații nedefinite". Poe s-a ținut cu consecvență de aceste principii poetice în povestirile și în poemele lui. În *Ulalume*, ca și în marile lui povestiri-poeme, atmosfera de mister și de așteptare a unui fapt straniu decisiv și totuși nelămurit, dar care va da o dezlegare stării de tensiune a povestitorului, această imprecizie de vis este dobîndită cu ajutorul unor subtile modulații constînd în schimbarea cîte unui cuvînt sau a poziției unui cuvînt într-un vers care se repetă.

În construcția acestui poem nimic nu este lăsat la întîmplare; fiecare cuvînt este cîntărit și așezat într-un anumit loc ca să producă un anumit efect, efect de sonoritate, efect de surpriză, efect de întîrziere a surprizei. Totuși, citindu-l și recitindu-l, nu ai nici o clipă impresia de artificiu, de meșteșug numai de dragul meșteșugului. Totul dă impresia

perfecțiunii ; este însă, dacă se poate spune așa, o perfecțiune mlădioasă, nu o perfecțiune țeapănă, este perfecțiunea unei lame de oțel flexibile. Fiecare strofă are caracterul ei particular, cîntecul ei deosebit, tonul ei, inflexiunea ei deosebită, contribuind totuși la inflexiunea poemului. Nicăieri, poate, nu se vede mai bine acea varietate în unitate de care vorbește în al său *Mic tratat de poezie franceză* Théodore de Banville, calitate, după el, și cu drept cuvînt, supremă cînd e vorba de poezie. Aplicată la Poe, calitatea aceasta se poate defini și mai bine astfel : unitate în esență și infinite modulații în amănunte. ,

ULALUME *

De scrum şi hursuz era cerul tomnatec ;
Uscate, frunzele-abia se ţineau într-un fir —
Scorojite şi triste, de crengi atîrnau într-un fir ;
Era la vreme de noapte, în acel singuratec
Octombre din anul uitat printre ani fără şir ;
Era pe-aproape de Auber **, de lacul ceţos şi sălbatec,
În mijlocul ţării de negură, Weir ***
Aproape de Auber, de tăul pîclos şi sălbatec,
În pădurosul tărîm al strigoilor, Weir.

Aici, printre mari chiparoşi ce se-nalţă titanic
Cu Sufletul meu rătăceam pe-o aleie, domol —
Cu Psyche, cu Sufletul meu, pe-o aleie, domol.
Pe-atuncea inima mea era clocot vulcanic
Ca marile fluvii de zgură ce vin rostogol —
Ca şuvoaiele tulburi de lavă ce vin rostogol
Şi-ntruna coboară din Muntele Yanik
Departe-n ţinutul pustiu de la pol —

* Ulalume — pronunţă Iulelium.
** Auber — pronunţă Ober.
*** Weir — pronunţă Uir (monosilabic).

Şi gem năvălind rostogol de pe Yanik
În adîncul tărîm boreal de la pol.

Vorbisem şi vorba sunase adînc şi tomnatec
Dar gîndul beteag ne era, destrămat fir cu fir —
Şi-amintirea-n ascuns ne-nşela cu-ncîlcitul ei fir —
Căci nu ştiam că era Octombre din nou, singuratec,
Şi nu ştiam ce noapte era dintr-al nopţilor şir —
(O ! noapte-nsemnată-ntre toate din lungul
nopţilor şir !)
Nu vedeam c-am ajuns la lacul ceţos şi sălbatec —
(Deşi mai fusesem odată pe-aici musafir) —
Aminte nu ne-aduceam de Auber, tăul sălbatec,
Şi nici de pîclosul tărîm al strigoilor, Weir.

Şi iată la vremea cînd noaptea-i pe moarte
Şi arată-nspre zori minutarul stelar —
Cînd s-apleacă spre zori minutarul stelar —
La capătul drumului nostru, departe,
S-aprinse-o lumină de mărgăritar
Şi din ea răsări, sclipitoare, Astarte,
Crai-nou de miracol, stea plină de har —
Cu sclipitoarele-i coarne Astarte,
Crai-nou diamantic, stea plină de har.

Şi-am spus : „Ea nu-i ca Diana, mîndră şi rece,
Pe genuni de suspine pluteşte-n eter —
Se răsfaţă-n tărîm de suspine-n albastrul eter ;
A văzut că izvorul de lacrimi nu vrea să mai sece
Pe-obrazul acesta din care viermii în veci nu mai pier

Şi-acum printre stele, prin zodia Leului trece
Ca să ne-arăte drumul la cer —
La letheana pace din cer —
Nici nu-i pasă de Leu, printre stelele-i trece
Domol luminîndu-i pe cei care linişte cer —
Prin vizuina Leului trece
Cu dragoste-n ochi pentru cei care linişte cer."

Dar Psyche un deget sfios ridicînd
A spus : „Eu mă tem că-i o stea care vrea să
ne-nşele —
Cu veşteda ei strălucire ea vrea să ne-nşele —
Să nu zăbovim ! — nici o clipă ! — şi cît mai curînd
Să fugim din aceste coclauri negre şi rele !"
Cuprinsă de spaim-a vorbit suspinînd
Şi-aripile ei s-au făcut deodată mai grele —
Cu-ndurerare adîncul oftînd
În jos şi-a lăsat aripile grele —
Şi penele-n praf i-atîrnau, ostenite şi grele.

Am răspuns : „Asta nu-i decît doar nălucire ;
Să pornim împăcaţi întru molcoma rază !
Să pornim îmbăiaţi în cristalica rază !
Sibilină-i această de vis strălucire,
Cu Speranţă şi Duh de Frumos luminează —
Priveşte-o pe cer ce adinc luminează !
Să ne-ncredem putem în această lucire,
Ne va fi călăuză de preţ, veşnic trează —
Cu credinţă să fim în această lucire,
Ea numai la bine ne duce, de-a pururea trează,
Chiar tocmai de-aceea în Cer luminează."

Am îndemnat-o pe Psyche vitează să fie,
Să uite tristeţea şi cerul de scrum —
Şi-am smuls-o din vălul tristeţii de scrum ;
Şi-am mers mai departe pe-aleia pustie
Cînd iată c-o uşă de criptă ne-ntîmpină-n drum —
Cu-o inscripţie trasă cu slove de scrum.
Şi-am spus : „Dulce soră, ce scrie
Pe uşa acestui cavou lîngă drum ?“
Şi ea mi-a răspuns : „Ulalume — Ulalume —
E mormîntul pierdutei tale pe veci Ulalume !“

Atunci inima mea s-a făcut ca şi cerul tomnatec,
Posomorîtă ca frunza ce-abia se mai ţine-ntr-un fir —
Ca frunza sbîrcită ce-abia se mai ţine-ntr-un fir ;
Şi-am strigat : „Tot Octombre era şi-acum un an, singuratec,
Şi tot noaptea asta era din lungul nopţilor şir
Cînd pe-aici am venit — am venit, tînguios musafir —
Şi-o cumplită povar-am adus, tînguios musafir !
În noaptea-nsemnată-ntre toate din lungul nopţilor şir
Ce demon mă-mpinse aici, tînguios musafir ?
Da, ştiu acum, ştiu că pe-aici e Auber, lacul sălbatec —
Şi asta e ţara de negură, Weir —
O, ştiu acum, ştiu că aici e tăul pîclos şi sălbatec
Şi pădurosul tărîm al strigoilor, Weir.“

CHARLES BAUDELAIRE

(1821—1867)

În cimitirul Montparnasse din Paris, mormîntul lui Baudelaire, singuratic lîngă zidul din fund, poartă pe lespedea lui, ca o mumie, statuia culcată a poetului, vegheată la căpătîi de un soclu pe care stă o figură stranie, zburlită și încruntată. Figura aceasta de piatră, care amintește de *Gînditorul* lui Michelangelo, se potrivește bine cu o imagine cam convențională și cam ieftină a lui Baudelaire însuși.

Această imagine se cuvine să fie, ori de cîte ori se iveşte prilejul, cercetată cu atenție, viguros retușată, dacă nu chiar aruncată în întregime.

Într-adevăr, ani de-a rîndul, Baudelaire a fost considerat atît de unii admiratori, cît și de detractori, ca un dezechilibrat, iar poezia lui a fost judecată, prețuită sau disprețuită, tot în sensul acesta. S-au iscat astfel prejudecăți izvorîte din viața lui exterioară pe care unii istorici literari s-au prea grăbit s-o întrebuințeze ca principal element de explicare a operei.

Viața lui Charles Baudelaire a fost într-adevăr destul de tulbure și destul de zdruncinată. Au contribuit la aceasta tot felul de fapte, unele exterioare firii poetului, altele făcînd parte chiar din firea lui. Baudelaire s-a născut la Paris, la 9 aprilie 1821, din-

tr-o mamă foarte tînără şi un tată bătrîn. Tatăl lui Baudelaire, fost funcţionar al imperiului, om cultivat şi distins, avea peste şaizeci de ani cînd Baudelaire s-a născut. Enorma deosebire de vîrstă dintre părinţi (peste patruzeci de ani) marchează de la început o disproporţie, o anomalie. La cîţiva ani după naşterea lui Baudelaire, tatăl lui moare. Copilăria şi adolescenţa poetului au fost în chip adînc influenţate de acest eveniment şi de consecinţele lui. Mama lui Baudelaire se măritä a doua oară cu maiorul Aupick, ajuns mai tîrziu general şi ambasador la Constantinopol. Poate fără voia lui, Aupick inspiră fiului său vitreg o ură adîncă şi statornică. În sufletul dureros de sensibil al copilului, a doua căsătorie a mamei se răsfrînge ca o jignire adusă amintirii tatălui mort. Ura lui faţă de Aupick îşi are explicaţia în acest sentiment complex făcut din gelozie, şi din dragostea faţă de tatăl mort, a cărui memorie copilul se simte dator s-o apere, un sentiment în care intră deopotrivă iubire, ciudă, dorinţă de răzbunare. După studii la un liceu din Paris, Baudelaire se îmbarcă la Bordeaux pe o corabie care pleca în India. Călătoria aceasta a fost aranjată desigur de Aupick, care vedea în ea un prilej de-a smulge pe tînăr din mediul de boemă extravagantă în care Baudelaire se scufunda în mod primejdios, după părerea familiei alarmate. Un lucru e sigur : această călătorie a fost de mare folos pentru vocaţia poetică a lui Baudelaire. Amintirea privelиştilor tropicale umple multe din poemele din *Les Fleurs du Mal.* Baudelaire, în poezia lui, evocă foarte des viaţa fără grijă a generoasei naturi ecuatoriale, ca pe un paradis pierdut şi mereu regretat. Călătoria n-avea să dureze prea mult. Baudelaire, se pare, nici n-a ajuns în India şi s-a oprit, într-o escală de cîteva luni, pe insula Mauriciu, pe coasta orientală a Africii, de unde se întoarce curînd în patrie. Aici, după ce intră în posesia averii rămase de la tatăl lui, începe o viaţă plăcută şi uşoară, inutilă şi stearpă din punctul de vedere practic burghez (care negreşit era şi acela al lui Aupick), dar

foarte rodnică pentru talentul poetului, care scrie acum primele lui poezii. Cu privire la această epocă din viața lui Baudelaire s-au adunat, raportate de către contemporani și biografi, o mulțime de anecdote care au făcut reputația lui de extravagant. Tot în această epocă Baudelaire cunoaște pe Jeanne Duval, o mulatră, actriță obscură la un teatru de mahala pariziană, femeie de care avea să-l lege o pasiune adîncă, chinuită și statornică, pe toată viața. Această Jeanne Duval este „ciudata zeitate brună" care apare în multe poeme ale lui Baudelaire, împreună cu amintirile de la tropice.

Din cauza risipei pe care o face cu moștenirea lui, poetul este pus, la cererea familiei, sub consiliu judiciar. De aici înainte o mică rentă lunară îi va asigura o existență destul de precară. Publică în 1857 volumul de versuri *Les Fleurs du Mal (Florile Răului)*. Puțin timp după apariție, cartea este confiscată, iar autorul dat în judecată și acuzat de jignire gravă adusă moralei publice; condamnat la trei sute de franci amendă, Baudelaire este obligat să scoată din noua ediție a cărții șase poezii care, mai tîrziu, după căderea lui Napoleon al III-lea, își reiau locul în carte. Posteritatea a revizuit moralmente sentința, considerînd-o drept unul dintre cele mai rușinoase fapte din istoria literară a lumii.

La 31 august 1867, după o zăcere de doi ani într-o stare de paralizie, cu afazie aproape totală, Baudelaire moare.

Baudelaire a scris puțin: *Les Fleurs du Mal*, apărute în 1857 și adăugite cu noi poeme în 1861, 1866 și 1868, formează, cu cele o sută cincizeci și opt de poezii pe care le cuprinde, toată opera lui poetică. Dar această carte face cît zece volume la un loc. Citind-o, recitind-o de la început pînă la sfîrșit, îți dai seama de adîncul ei echilibru de fond și de formă, de construcția ei solidă, ca aceea a unei catedrale în care totul este lucrat și cioplit cu îngrijire, pe îndelete, de la chenarul înflorit cu dalta al portalului pînă la ultima placă de ardezie șlefuită

din vîrful ascuțit ca o săgeată al turnului, și de la marea statuie a Madonei din altar pînă la statuetele de sfinți agățate de streașina acoperișului, pe care de jos nimeni nu le deslușește, dar pe care artistul conștiincios le-a lucrat cu aceeași măiestrie și cu aceeași dorință de desăvîrșire ca și pe cele așezate în văzul tuturora.

Baudelaire a fost un obsedat de sine însuși, incapabil să vadă altceva decît propriul său suflet, viața lui interioară din care n-a putut să iasă și din care, dealtfel, nici n-a încercat să iasă.

Spre deosebire de Stendhal, alt obsedat și chinuit de sine însuși, Baudelaire nu s-a analizat atît de mult, ci mai ales s-a destăinuit, s-a spovedit. Tonul acesta de spovedanie șoptită, discretă, tainică, într-o formă strălucitoare, într-un cîntec limpede și subtil, este originalitatea lui Baudelaire, ceea ce îl deosebește nu numai de marii trîmbițași romantici ai vremii lui ci, în general, de mai toți poeții, fie ei cît de adînci.

Poezia lui Baudelaire, în ce are ea mai bun, este lipsită de elocvență pînă la uscăciune, expresia este întotdeauna concisă, imaginile și comparațiile nu sînt nici bogate nici dese. Sînt chiar poeme de-ale lui în care se găsesc umpluturi, versuri căznite, expresii prozaice, dar în care un singur vers ilumineză deodată, orbitor, bucata întreagă.

Scriind greu, lipsit de darul imaginației creatoare de viață, Baudelaire, afară de versuri, n-a compus decît poeme în proză. El a găsit în poemul în proză o formă care se potrivea bine cu firea talentului său cu suflu scurt.

În critica de artă și în critica literară, Baudelaire a dat studii de o mare ascuțime și pătrundere. Vederile lui, aici, au fost originale și adînci. Ceea ce el a scris despre E.T.A. Hoffmann, despre Richard Wagner (la o epocă în care acesta era criticat și neînțeles), despre pictura vremii lui, este cu totul remarcabil.

Iată un om la care admirația, gustul și capacitatea de-a înțelege arta au covîrșit sforțarea creatoare, de multe ori.

Discipolii lui Baudelaire din perioada imediat următoare morții lui, cei care fac parte din generația lui Verlaine, au insistat în imitațiile lor asupra laturii de mistificare și de dezechilibru a lui Baudelaire (latură vizibilă mai mult în viața decît în opera lui). Mai tîrziu abia, firea adîncă a poeziei lui a început să fie prețuită. Visul unei lumi mai frumoase, aspirația chinuitoare spre ideal, revolta dureroasă și neputincioasă în fața unei lumi nedesăvîrșite, disprețul față de tot ce e meschin în om, groaza de mediocritate și de urît, toate acestea au ieșit din ce în ce mai mult la iveală din poezia lui Baudelaire și s-a văzut că alcătuiesc esența ei adevărată.

Situația lui Baudelaire, astăzi, în literatura universală, este la adăpost de orice controverse. Baudelaire este considerat ca unul din marii revelatori ai sensibilității moderne. În ce privește expresia acestei sensibilități, caracterizată, între altele, printr-o mare neliniște, Baudelaire este un poet pe care chiar cei care nu-l imită și sînt deosebiți de el ca structură psihică sînt nevoiți să-l cerceteze cu adîncime și seriozitate. Fără să influențeze direct, el a dat imbolduri puternice și a arătat drumuri noi gîndirii și simțirii poetice. Destăinuindu-se, Baudelaire a exprimat neliniștea căutătoare a omului modern ; și el a făcut aceasta fără nici o emfază de fals romantism, fără nici o elocvență pseudoclasică, îngrijindu-se numai să observe mai bine mișcările sufletului, desigur că nu toate mișcările sufletului, dar, cu o mare atenție, pe acelea care îi erau proprii.

Artist însă în primul rînd, Baudelaire a dat expresiei acestor mișcări ale sufletului o valoare de artă, fără să uite nici o clipă că poezia este, înainte de toate, „o creație ritmică de frumusețe", cum spune Edgar Poe, pe care, cu fraternă simțire și admirație pricepută, l-a tradus și l-a făcut cunoscut Europei.

CITITORULUI

Greşelile, păcatul, zgîrcenia, prostia
Ne-aruncă-n suflet zbucium şi-n trupuri frămîntări
Şi noi nutrim cu grijă blajine remuşcări
Aşa cum cerşitorii îşi cresc păducheria.

Păcatele ni-s aspre, căinţele mişele,
Mărturisirea noastră ne-o răsplătim din gros
Şi iar ne-ntoarcem veseli pe drumul gloduros
Crezînd cu lacrimi sterpe că ne-am spălat de rele.

În mrejele pierzării prelung Satan ne plimbă
Şi sufletul ni-l lasă vrăjit şi vlăguit
Şi al voinţei noastre metal nepreţuit
Acest chimist destoinic în aburi îl preschimbă.

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" BIBLIOTECA BUCUREŞTI

Cu sfori ascunse, Dracul ne prinde și ne joacă !
De tot ce-i murdărie ni-i sufletul atras ;
Spre Iad în orice clipă ne scoborîm c-un pas,
Senini, printr-o adîncă și scîrnavă cloacă.

Cum mușcă-un muieratic sărac, cu desfătare,
Căznitul sîn al unei vechi tîrfe scăpătate,
Gustăm și noi o biată plăcere, pe-apucate,
Ca pe-o lămîie veche storcînd-o cît mai tare.

Noroade-ntregi de Demoni în capul nostru zbiară
Foind ca milioane de viermi încolăciți
Și-n pieptul nostru Moartea, cînd răsuflăm trudiți,
Cu gemete mocnite, rîu nevăzut, coboară.

Dacă pumnalul, focul, otrava, siluirea
N-au vrut să-și pună încă blazonul lor poznaș
Pe pînza care-o țese destinul nostru laș
Pricina e că slabă și trîndavă mi-i firea.

Dar printre șerpi, pantere, șacali, mistreți, cățele,
Maimuțe, vulturi, scorpii și monștrii ce se zbat,
Se tîrîie, rag, urlă, sporind neîncetat
În noi menajeria năravurilor rele,

E unul și mai mîrșav, mai slut, mai rău la fire ;
Deși nici nu se zbate și nici nu-i zgomotos
El ar distruge lumea întreagă bucuros
Și-ntr-un căscat s-ar prinde să-nghită-o omenire ;

Urîtul e ! — Cu lacrimi în silă revărsate,
Visează eșafoduri fumînd nepăsător.
Pe monstru-acesta gingaș tu-l știi, o ! cititor,
— O ! cititor fățarnic, — tu, semenul meu, frate !

ALBATROSUL

Din joacă, marinarii pe bord, din cînd în cînd,
Prind albatroşi, mari păsări călătorind pe mare,
Care-nsoţesc, tovarăşi de drum cu zborul blînd,
Corabia pornită pe valurile-amare.

Pe punte jos ei care sus în azur sînt regi
Acuma par fiinţe stîngace şi sfioase
Şi-aripele lor albe şi mari le lasă, blegi,
Ca nişte vîsle grele s-atîrne caraghioase.

Cît de greoi se mişcă drumeţul cu aripe !
Frumos cîndva, acuma ce slut e şi plăpînd !
Unu-i loveşte pliscul cu gîtul unei pipe
Şi altul fără milă îl strîmbă şchiopătînd.

Poetul e asemeni cu prinţul vastei zări
Ce-şi rîde de săgeată şi prin furtuni aleargă ;
Jos pe pămînt şi printre batjocuri şi ocări
Aripele-i imense nu-i lasă loc să meargă.

CORESPUNDERI

Natura e un templu ai cărui stîlpi trăiesc
Şi scot adesea tulburi cuvinte, ca-ntr-o ceaţă ;
Prin codri de simboluri petrece omu-n viaţă
Şi toate-l cercetează c-un ochi prietenesc.

Ca nişte lungi ecouri unite-n depărtare
Într-un acord în care mari taine se ascund,
Ca noaptea sau lumina, adînc, fără hotare,
Parfum, culoare, sunet se-ngînă şi-şi răspund.

Sînt proaspete parfumuri ca trupuri de copii,
Dulci ca un ton de flaut, verzi ca nişte cîmpii,
— Iar altele bogate, trufaşe, prihănite,

Purtînd în ele-avînturi de lucruri infinite,
Ca moscul, ambra, smirna, tămîia, care cîntă
Tot ce vrăjeşte mintea şi simţurile-ncîntă.

NENOROCUL

Povara-i grea ! N-o să-mi ajungă,
Sisif, nici chiar răbdarea ta !
Oricît de vrednic m-aş purta,
E Timpul scurt şi Arta lungă.

Lăsînd orice mormînt celebru,
La fel c-un toboşar cernit
Spre-un dosnic cimitir pornit,
Inima-mi bate-un marş funebru.

— Atîtea juvaeruri sînt
Uitate-n beznă şi-n pămînt,
Dormind în veci necercetate ;

Atîtea flori dau în zadar
Parfumul lor subtil şi rar
În taină şi-n singurătate.

VIAȚA ANTERIOARĂ

Am locuit o vreme pe sub un pòrtic mare
Scăldat de cerul mării în flăcări mii și mii
Și-ai cărui drepți pilaștri și nalte bolți pustii
Vrăjeau ca niște grote cînd amurgea pe mare.

Frîngeau în ele cerul mari valuri azurii
Și muzica lor gravă se-amesteca în zare
În chip solemn și mistic c-un asfințit de soare
Ce-și oglindea în mine culorile tîrzii.

În voluptăți domoale mi-am dus acolo viața,
De străluciri, de valuri, de-azur înconjurat
Și de sclavi goi cu trupu-n miresme îmbăiat

Ce-mi răcoreau alene cu foi de bambus fața
Și-a căror grijă mare și unică era
Să afle taina tristă ce adînc mă-ndurera.

FRUMUSEȚEA

Frumoasă sînt cum este un vis cioplit în stîncă
Și sînii mei de care atîția se striviră
Poeților o mută iubire le inspiră,
Materiei asemeni, eternă și adîncă.

În larg azur ca sfinxul stau mîndră și ciudată ;
Mi-i inima de gheață și trupul cum sînt crinii ;
Urăsc tot ce e zbucium tulburător de linii
Și nu plîng niciodată și nu rîd niciodată.

Poeții, pe vecie ursiți făpturii mele,
Ca-n fața unui templu cu mîndri stîlpi senini,
Își vor petrece viața în studii lungi și grele ;

Căci am, ca să-i înduplec pe-acești amanți blajini,
Oglinzi în care totul mult mai frumos se-așterne :
Adîncii mei ochi limpezi, plini de lumini eterne.

URIAȘA

Pe vremea cînd Natura, cu vlaga ei poznașă,
Năștea mereu ciudate făpturi și monștri noi,
Mi-ar fi plăcut alături de-o fată uriașă
Să stau ca-n preajma unei regine un cotoi.

Mi-ar fi plăcut pe-ncetul s-o văd schimbîndu-și firea,
Pietrosu-i trup în jocuri cumplite înflorind ;
Să bănuiesc din ceața ce-i tulbură privirea
Văpăile ascunse ce-n sufletu-i s-aprind ;

În voie să cutreier magnificile-i forme,
Să urc încet pe coama picioarelor enorme
Și, vara, cînd trudită de soarele păgîn

Se-ntinde pe cîmpie cu mîinile la frunte,
Să dorm domol la umbra vînjosului ei sîn
Cum doarme-un sat în pace la poalele-unui munte.

IMN FRUMUSEȚII

Vii din înalte ceruri sau ieşi din adîncime,
O, Frumuseţe ? Reaua şi buna ta privire
Împrăştie de-a valma şi fericiri şi crime,
De-aceea tu cu vinul te potriveşti la fire.

În ochii tăi stau zorii cu serile-mpreună ;
Sărutul tău e-o vrajă şi-o amforă ţi-i gura ;
Şi cînd reverşi miresme de-amurguri cu furtună
Se face laş eroul, vitează stîrpitura.

Răsari din hăul negru ? Cobori din lumi stelare ?
Destinul ca un cîne de poala ta se ţine ;
Şi bucurii şi chinuri tu sameni la-întîmplare ;
Stăpînă eşti şi nimeni nu e stăpîn pe tine.

Calci peste morți de care îți rîzi cu mult dispreț ;
Ai juvaeruri multe și Groaza dintre toate
Nu-i cel mai slut, și-Omorul e un breloc de preț
Pe pîntecul tău mîndru săltînd cu voluptate.

Orbitul flutur zboară spre tine, lumînare,
Slăvindu-te drept torță cînd a-nceput să ardă.
Acel ce-și strînge lacom iubita-n brațe pare
Un muribund ce-n taină mormîntul și-l desmiardă.

Că vii din iad sau luneci din cer, ce-mi pasă mie,
O, Frumusețe ! monstru naiv și fioros !
Cînd ochii tăi, surîsul, piciorul tău mă-mbie
Spre-un infinit de-a pururi drag și misterios ?

Sirenă rea sau Înger, drăcească sau divină,
Ce-mi pasă cînd tu — zînă cu ochi de catifea,
Mireasmă, ritm, lucire, o ! singura-mi regină ! —
Faci lumea nu prea slută și clipa nu prea grea ?

PARFUM EXOTIC

În calde seri de toamnă cînd sorb cu adîncire
Mireasma care molcom din sînul tău adie,
Un țărm al fericirii în mintea mea învie
Orbit de-o monotonă, fierbinte strălucire :

Un ostrov leneș unde mărinimoasa Fire
Dă arbori stranii, poame cu care te îmbie,
Bărbați cu trup subțire și sprintenă tărie,
Femei cu-o fără seamăn de sinceră privire.

Mireasma ta mă duce-n meleaguri minunate
Și văd un port cu multe corăbii adunate
Ce-s încă ostenite de valuri și lumină,

În vreme ce parfumul ce-l dau tamarinarii
Domol îmi umflă nara și-n sufletu-mi se-mbină
Cu cîntecul pe care-l îngînă marinarii.

PĂRUL

O, plete peste umeri în valuri răspîndite !
O, bucle ! O, năvalnic parfum dulceag şi greu !
Pentru-a umplea alcovul cu amintiri iubite
Ce stau de mult în părul acesta adormite
Ca pe-o batistă-n aer să-l vîntur vreau, mereu !

Asia moleşită şi Africa-nfocată,
O lume de departe, pierdută, moartă-aproape,
În fundul tău învie, pădure parfumată !
Cum duhul altor oameni în muzică înoată
Al meu pluteşte pe-ale miresmei tale ape.

Voi merge unde oameni şi arbori, plini de vlagă,
Alene se răsfaţă în arşiţele mari.
Păr des, fii valul care mă ia şi mă desleagă !
Lac de-abanos, în tine e-o feerie-ntreagă
De steaguri, de catarguri, de bărci şi lopătari :

Un port sonor în care sufletul meu visează
Sorbind din plin culoare și sunet și parfum ;
Corăbiile-n aur și-azur înaintează
Și deschizînd largi brațe spre slava veșnic trează
A unui cer fierbinte pornesc mereu la drum.

Scufund în tine capul meu dornic de beție,
Negru-ocean în care-i alt ocean închis !
Și gîndul meu pe care talazul îl îmbie
Va ști să te găsească, fecundă lenevie,
O, legănări de vrajă într-un tărîm de vis !

Păr vînăt, fluturare de-ntunecimi zburlite,
Tu-mi dăruiești iar cerul rotund și fără nor !
Pe țărmul tău de bucle ca lîna răsucite
Prelung și-adînc mă-mbată mirosuri încîlcite :
Catran, ulei de cocos și mosc pătrunzător.

Mereu ! de-a pururi ! mîna-mi se va grăbi să pună
În coama ta podoabe de perlă și rubin,
Dorința mea să poată oricînd să te supună !
Nu ești tu oaza-n care visez și plosca bună
Din care sorb cu sete al amintirii vin ?

SED NON SATIATA

Ciudată zeitate cu trupul brun şi plin,
Împrăştiind mireasmă de mosc şi de havană,
Făcută de vreun obi, de-un Faust din savană,
Cu şold ca abanosul lucios şi mers felin,

Mai bine decît opiul sau cel mai straşnic vin
Vreau elixirul vrajei pe-a gurii tale vrană ;
Cînd poftele-mi spre tine pornesc în caravană
Ţi-s ochii oaza-n care adoarme orice chin.

Prin aceşti doi ochi negri, ferestre-a' firii tale,
O, demon fără milă, dă-mi flăcări mai domoale ;
De nouă ori în braţe nu-s Stixul să te strîng

Şi vai, nu sînt în stare, o, tu, prea libertina !
Ca să-ţi sfărîm curajul şi-avîntul să ţi-l frîng,
Să fiu la fel în patu-ţi ca-n Hades Proserpina.

UN HOIT

O, suflete,-amintește-ți priveliștea murdară
Ce-atît de mult cîndva ne-a umilit
În dimineața-aceea cu molcom cer de vară :
Un hoit scîrbos, pe un prundiș zvîrlit,

Își desfăcea asemeni unei femei obscene
Picioarele și, puhav de venin,
Nepăsător și cinic, își deschidea alene
Rînjitul pîntec de miasme plin.

Putreziciunea asta se răsfăța la soare
Care-o cocea adînc și liniștit
Vrînd parcă să întoarcă Naturii creatoare
Tot ce-adunase ea, dar însutit.

Şi cerul privea hoitul superb cum se desfată
Îmbobocind asemeni unei flori.
Simţind că te înăbuşi ai şovăit deodată
Din pricina puternicei duhori.

Din putrezitul pîntec pe care muşte grase
Zburau greoi cu zumzete-ascuţite
Curgeau oştiri de larve ca nişte bale groase
De-a lungu-acestor zdrenţe-nsufleţite.

Cu legănări de valuri şi sfîrîit de foale,
Zvîcnind şi opintindu-se din greu
Părea că trupul iarăşi, umflat de-un suflu moale,
Trăieşte înmulţindu-se mereu.

Şi-această lume-ntr'una vuia cîntînd ciudat
Ca vîntul sau ca apa curgătoare
Sau un grăunte care, necontenit mişcat,
Se-nvîrte ritmic în vînturătoare.

Aproape ştearsă, forma acum nu mai era
Decît un vis, o schiţă ce tînjeşte
Pe pînză şi pe care artistul o reia
Şi doar din amintire o sfîrşeşte.

De după stînci un cîne pîndind cu ochi de fiară
Tot mîrîia de ciudă c-am venit
În aşteptarea clipei cînd să înceapă iară
Ospăţul de la care-a fost gonit.

— Şi totuşi ai să semeni cu-această îngrozitoare
Putreziciune cu duhoare grea,
Tu, ochilor mei astru şi firii mele soare,
Tu, îngerul şi pasiunea mea !

Aşa vei fi, o ! dulce a nurilor crăiasă,
Cînd după-mpărtăşania de veci,
Ai să te duci sub stratul de flori şi iarbă grasă
Să mucezeşti printre ciolane reci.

Cînd viermii te vor roade cu sărutări haine,
Atunci frumoaso, să le spui şi lor
Că am păstrat esenţa şi formele divine
Şi duhul descompusului amor !

DE PROFUNDIS CLAMAVI

Îți cer acuma mila, tu singura-mi iubire,
Din hăurile-n care greu inima mea geme,
E-o lume plumburie și fără strălucire
În care noaptea-i plină de spaime și blesteme ;

Un soare fără vlagă pe cer stă șase luni,
Iar șase luni e noapte din zare pînă-n zare.
E mai pustiu aicea ca-n țările polare :
Nici vietăți, nici ape, nici crînguri, nici păşuni !

O groază mai adîncă nu poate fi în viață
Decît cruzimea rece a soarelui de gheață
Și bezna asta care-i cu Haosul la fel ;

Rîvnesc la soarta celor mai josnice-animale
Ce pot să se scufunde în somnul lor tembel,
Așa de-nceată-i vremea pe nesfîrșita-i cale !

UITAREA

Vin' lîngă mine suflet veninos,
Molatec monstru, fiară adorată !
Vreau să-mi înfăşur mîna-nfiorată
În coama părului tău greu şi gros ;

În rochia ta cu falduri parfumate
Vreau capu-ndurerat să mi-l scufund
Şi ca pe-un stins buchet să sorb profund
Mireasma dulce-a dragostei uitate.

Nu să trăiesc, să dorm aş vrea mereu !
În somn îţi voi aşterne fără teamă
Pe trupul tău cu strălucire de-aramă
Un nesfîrşit sărut prelung şi greu.

În patul tău, abis de desfătare,
Se stinge orice gînd chinuitor
Şi gura ta e-un nesecat izvor
De sărutări şi aprigă uitare.

Robit acestui crud şi drag destin,
Voi asculta poruncile-i perfide
Şi, mucenic blajin care-şi deschide
El însuşi rănile, de rîvnă plin,

Voi suge-otrava binecuvîntată
Adormitoare-a vechilor torturi,
Din vîrfu-acestor sîni rotunzi şi duri
În care n-a fost suflet niciodată.

MUSTRARE POSTUMĂ

Cînd vei dormi de-a pururi, frumoasa mea cea brună,
În fundul unei hrube de marmură și cînd
Drept pat și drept podoabă a trupului plăpînd
Vei căpăta o groapă și-o veștedă cunună ;

Cînd piatra peste pieptu-ți sfielnic apăsînd
Și peste șoldul moale de-o leneșă minciună
Din inima-ți va stoarce voință, vis și gînd
Oprind pe totdeauna colinda ta nebună ;

Mormîntul, bun prieten al sufletului meu
(El care cu poeții de mult se sfătuiește)
În nopți de nedormire îți va șopti mereu :

„Neroadă curtezană, acum la ce-ți slujește
Că-n viață, ce plîng morții n-ai vrut să înțelegi ?“
— Și drept mustrare viermii te-or roade nopți întregi.

BALCONUL

Stăpînă pe-amintire, iubită-ntre iubite !
Tu, grija mea şi unic tezaur de plăceri !
Mai ştii tu dezmierdarea iubirii fericite,
Căminul blînd şi vraja vărătecelor seri,
Stăpînă pe-amintire, iubită-ntre iubite !

În serile cînd lampa ne lumina plăpînd
Sau pe balcon în roze amurguri visătoare,
Ce dulce-ţi era sînul şi sufletul ce blînd !
Ne-am spus adesea lucruri în veci nepieritoare
În serile cînd lampa ne lumina plăpînd !

Cît de frumos e-apusul în serile senine !
Ce adîncime-n spaţiu şi-n suflet ce delir !
Crăiasă-ntre iubite, cînd m-aplecam spre tine,
A sîngelui mireasmă visam că ţi-o respir.
Cît de frumos e-apusul în serile senine !

Pe nesimţite noaptea prindea să crească lin
Şi ochii mei privirea cercau să ţi-o ghicească
Şi îţi sorbeam suflarea, o, farmec ! o, venin !
Şi-ţi adormeam piciorul în mîna mea frăţească.
Pe nesimţite noaptea prindea să crească lin.

Ştiu să-mi aduc aminte de clipele senine
Şi-mi văd din nou trecutul în poala ta pitit ;
Căci unde vraja-ţi dulce o pot găsi mai bine
Decît în blîndu-ţi suflet şi-n trupul tău iubit ?
Ştiu să-mi aduc aminte de clipele senine !

Aceste jurăminte, miresme, sărutări,
Din hăuri nepătrunse se vor mai naşte oare
Cum, după ce se scaldă în nesfîrşite mări,
Pe cer se urcă iarăşi întîneritul soare ?
— O, vis ! o, jurăminte ! miresme, sărutări !

SEMPER EADEM

Mi-ai spus : „De unde-ți vine ciudata întristare
Ce crește ca și marea pe-un țărm stîncos, pustiu ?"
— Cînd inima culesul și-a isprăvit, ne pare
O boală viața. Taina aceasta toți o știu.

E o durere simplă, de loc misterioasă
Și limpede ca tine cînd rîzi și lumii placi.
Nu căuta degeaba, frumoasa mea curioasă !
Și-acum, deși ți-i glasul atît de dulce, taci !

Taci, ne-nvățato ! Suflet ce nu cunoaște ceața !
Copilărească gură ! Mai mult chiar decît Viața
În mreji subtile Moartea adesea ne-a închis.

Mai bine cu-o *minciună* să mă îmbăt, și-alene
Să mă scufund în ochii tăi limpezi ca-ntr-un vis
Și-ncet s-adorm la umbra ce-ți lunecă din gene !

DESEARĂ CE VEI SPUNE

Deseară ce vei spune, biet suflet solitar,
Tu, inimă, uscată pe vremuri, ce vei spune
Ființei prea frumoase, prea scumpe și prea bune
Ai cărei ochi deodată te-nviorară iar ?

— Vom pune-orgoliul nostru de-a pururi s-o slăvească ;
Poruncile-i domoale neprețuite sînt ;
Pătruns de duh e trupu-i ca plasma îngerească ;
Privirea ei ne-mbracă în luminos veșmînt.

Oricînd, în toiul nopții și în singurătate
Sau ziua-n larma străzii și-a omenești gloate,
Fantasma ei în aer ca flacăra dansează

Și spune : „Sînt frumoasă și vreau cu străşnicie
De dragul meu Frumosul drag veșnic să vă fie.
Eu sînt Madona, Muza și Îngerul de pază.“

FĂCLIA VIE

În fața mea merg Ochii cei de lumină plini,
Magnetizați de-un Înger cu născociri savante ;
Sînt frații mei aevea acești doi frați divini
Ce-n ochii mei presară sclipiri de diamante.

Scăpîndu-mă de orice păcat copleșitor,
Pe drumul Frumuseții ei pasul mi-l îmbie ;
Mi-s slujitori și totuși eu sînt robitul lor ;
Întreaga-mi fire-ascultă de-această facă vie.

Voi răspîndiți, Ochi magici, o mistică lucire
De lumînări aprinse în plină zi ; subțire,
Flacăra lor la soare pălește dar nu moare ;

Dar ele slăvesc Moartea, voi Viața ; și mereu
Cîntați trezirea sfîntă a sufletului meu,
Voi, aștri-a căror rază n-o stinge nici un soare !

ARMONIE ÎN AMURG

E vremea cînd pe lujer, în seara ce se stînge,
Vibreaz-asemeni unei cădelniţi orice floare ;
Acum parfum şi sunet de-a valma-ncep să zboare,
Vals trist şi moleşală ce farmecă şi-nfrînge !

Vibreaz-asemeni unei cădelniţi orice floare ;
Vioara ca un suflet pe care-l chinui, plînge ;
Vals trist şi moleşală ce farmecă şi-nfrînge !
Frumos şi grav e cerul ca bolta din altare.

Vioara ca un suflet pe care-l chinui, plînge,
Un suflet blînd pe care nimicnicia-l doare !
Frumos şi grav e cerul ca bolta din altare ;
Şi soarele în zare s-a înecat în sînge...

Un suflet blînd pe care nimicnicia-l doare
Vestigii luminoase din vremi trecute strînge !
Şi soarele în zare s-a înecat în sînge...
În mine amintirea-ţi e-o lacră cu odoare !

CÎNTEC DE TOAMNĂ

I

În lunga noapte rece ne-om scufunda curînd ;
Adio, veri prea scurte cu zări de-azururi lucii !
Aud chiar de pe-acuma, a moarte răsunînd,
Cum cad în curţi pe lespezi, bufnind adînc, butucii.

În mine iarna toată va năvăli : mustrare,
Mînie, ură, groază, silită trudă grea.
Ca soarele-n infernul pustiilor polare
Un bulgăr roş şi rece va fi inima mea.

Ascult cum cad butucii şi-nfiorat tresar ;
Ai zice că se-nalţă un eşafod pe-aproape.
Mi-i cugetul asemeni cu turnul solitar
Surpat din temelie de mii de tîrnăcoape.

Izbirea monotonă m-apasă ca și cum
S-ar țintui o raclă pe-aici în graba mare...
A cui ? — Ieri era vară și toamnă e acum !
Ciudatul zgomot sună profund ca o plecare.

II

Îmi place strălucirea din ochii tăi verzui,
Frumoasa mea, dar iată, azi toate-mi par amare.
Iubirea ta, budoarul, căminul, nimic nu-i
Ca soarele puternic, strălucitor pe mare.

Și totuși, suflet darnic, iubește-mă ! Fii mamă
Chiar pentr-un nestatornic, chiar pentr-un păcătos ;
Și, soră sau amantă, fii vraja ce-o destramă
Vremelnic toamna mîndră sau un apus frumos.

Nu-ți va fi greu ! Mormîntul așteaptă ; e flămînd !
O, lasă pe genunchii tăi fruntea-mi să se culce
Și astfel, alba vară fierbinte regretînd,
Din toamna pe sfîrșite să gust o rază dulce !

MOESTA ET ERRABUNDA

Vreodată gîndul, spune-mi, îți zboară el, Agată,
Departe de-oceanul orașului murdar,
Spre-un ocean a cărui splendoare-i fără pată,
Cum e neprihănirea, adînc, albastru, clar ?
Vreodată gîndul, spune-mi, îți zboară el, Agată ?

O, marea, larga mare, dă leac durerii vii !
Ce demon cîntăreței cu voce aspră, mării
Pe care-o-ngînă orga ursuzei vijelii,
I-a dăruit menirea sublimă-a legănării ?
O, marea, larga mare, dă leac durerii vii !

Vagon, mă du departe ! avîntă-mă, fregată !
Cu plînsul nostru glodul e plămădit aici !
— E drept că se întîmplă ca trista mea Agată
Să spună : De durere, de griji, de gînduri mici,
Vagon, mă du departe, avîntă-mă, fregată !

Vrem să purcedem fără vapori și fără vele !
Ni-s cugetele-ntinse ca niște mari năframe ;
Ca s-alungăm urîtul, răsfrîngeți larg pe ele
Picturile-amintirii cu vaste zări drept rame !

Ei ! ce-ați văzut pe unde-ați umblat ?

IV

„Văzut-am stele
Și valuri ; și nisipuri de-asemeni am găsit ;
Și-n ciuda multor piedici neprevăzut de grele,
Adesea ca și-aicea la fel ne-am plictisit.

A soarelui splendoare pe marea viorie
Și în amurguri larga orașelor splendoare
În inimile noastre sădeau dorința vie
Să ne-afundăm în cerul cu-ademeniri solare.

Cele mai mari privelişti şi cele mai bogate
Oraşe n-aveau vraja de vis pe care-o dau
Cetățile de nouri, de vînturi alungate ;
Și veșnic tot mai multe dorinți ne chinuiau !

— Dorința împlinită zbucnește tot mai tare.
Dorință tu, vechi arbor cu voluptăți hrănit,
Cînd scoarța ta întruna se-ngroașă, către soare
Puternicele-ți ramuri se-ntind necontenit !

Mereu vei creşte, arbor mai rodnic în mlădiţe
Decît stejarul ? — Totuşi cu grijă noi am scos
Pentru albumul vostru flămînd cîteva schiţe,
Fraţi ce gîndiţi că tot ce-i departe e frumos !

Am salutat în cale divinităţi cu trompă
Şi tronuri înstelate cu pietre de lumină ;
Palate mari a căror miraculoasă pompă
Pe bogătaşii voştri i-ar duce la ruină ;

Veşminte care pentru priviri sînt o beţie ;
Femei cu zugrăveală pe unghii şi pe dinţi
Şi vrăjitori c-un şarpe la gît drept salbă vie."

V

Pe urmă ? Mai departe ?

VI

„Copilăroase minţi !

Spre-a nu uita un lucru de mare-nsemnătate,
Văzut-am pretutindeni, fără-a fi căutat,
La fiecare treaptă a scării blestemate
Eterna plictiseală a vechiului păcat ;

Femeia, sclavă proastă şi plină de trufie,
Slăvindu-şi fără scîrbă un farmec maşinal ;
Bărbatul, déspot hulpav şi spornic la curvie,
El însuşi sclav al sclavei, mocirlă în canal ;

Călăul care rîde, martirul care plînge ;
Otrăvile puterii ce-aţiţă pe tiran ;
Petrecerea sporită cu-adulmecări de sînge ;
Mulţimea-ndrăgostită de biciul suveran ;

O seamă de religii la fel cu-a noastră, toate
Năvală dînd în ceruri ; Sfinţenia găsind
În cuie şi-n păr aspru o nouă voluptate
Aşa cum delicaţii pe-un pat de puf se-ntind ;

Flecara Omenire de-a pururi îmbătată
De geniul ei, la ceruri strigînd spre Dumnezeu
Cu mintea rătăcită acum ca şi-altădată :
„Stăpîne, seamăn mie, fii blestemat mereu !“

Şi-apoi cîţiva, statornici amanţi ai Nebuniei,
Fugind din marea turmă împinsă de Destin
Şi-n opiul vast găsindu-şi odihna veşniciei !
— Acesta este-al lumii statornic buletin.“

VII

Amară-nţelepciune scoţi din călătorie !
Banală, monotonă şi mică, lumea, ieri,

Azi, mîini, mereu, ne-arată oglinda noastră vie :
O tristă oază într-un deşert de neplăceri !

Să pleci ? Să stai ? Stai dacă poţi ; pleacă dacă cere
Nevoia. Unul fuge şi altul stă pitit,
Să-nşele pe vrăjmaşul cel care-n veci nu piere,
Timpul ! Sînt însă alţii ce merg necontenit,

Ca Ahasvér pribeagul şi-apostolii, şi care,
Fugind de retiarul cu ticăloasa-i plasă,
Aleargă toată viaţa în trenuri şi-n vapoare ;
Iar alţii îl omoară fără-a porni de-acasă.

Cînd în sfîrşit va pune picioru-n ceafa noastră,
Putea-vom iar să prindem putere şi avînt.
Şi cum plecam odată spre India măiastră
Cu ochii ţintă-n larguri şi pletele în vînt,

Porni-vom pe întinsa Întunecimii mare,
Voioşi ca nişte tineri drumeţi neîncercaţi.
Nu auziţi voi glasuri zglobii şi funerare
Ce spun : „Veniţi voi care de mult vreţi să mîncaţi

Din parfumatul Lotus ! Aici culegeţi, iată,
Fantasticele poame pe care le-aţi dorit ;
Veniţi să vă îmbete cu liniştea-i ciudată
Această după-amiază ce-i fără de sfîrşit !“

Am şi ghicit că-s stáfii din felul întrebării ;
Pilazii noştri-n zare tind braţele spre noi.
„Găseşte-ţi iar Electra !“ ne spune-aceea cării
Îi sărutam pe vremuri genunchii amîndoi.

VIII

O, Moarte, căpitane bătrîn, e vremea, du-ne
Din ţara asta unde ne plictisim, străini !
Şi apele şi cerul acum sînt de cărbune,
Dar inimile noastre sînt pline de lumini.

Otrava ta ne-o toarnă drept bálsam şi ne lasă
Să ne-nfundăm în hăul cel fără de ecou !
Şi dacă va fi raiul sau iadul, nu ne pasă !
Un singur gînd ne arde : să dăm de ceva nou.

STÉPHANE MALLARMÉ

(1842—1898)

Născut la 18 martie 1842 în Paris, unde tatăl său era funcționar administrativ, Stéphane Mallarmé a fost, în viața de toate zilele, un modest profesor de engleză pe la școli provinciale, pînă cînd, în 1873, obține o catedră la un liceu din Paris. Nu se poate închipui o existență mai obișnuită în ce privește evenimentele exterioare. Cît a fost în viață, Mallarmé, pe care gîndirea sa poetică și expresia acestei gîndiri, deosebită de tot ce se produsese în poezie pînă la dînsul, îl făcea cu totul de neînțeles, nu numai față de publicul cititor, dar chiar față de cei mai mulți dintre scriitorii și criticii vremii, n-a izbutit să publice, pe socoteala lui de profesor sărac, decît mici plachete, în tiraje mărunte. Abia în 1897 își strînge, într-un volum intitulat *Divagații*, meditațiile despre poezie și despre artă, iar în 1898, anul morții, are gata prima culegere completă a poeziilor sale, care apar postum, în anul următor.

Cu prilejul unei anchete literare făcută de Jules Huret în 1891, Mallarmé a expus cu claritate și concizie, dar cu tonul foarte personal al stilului său, procedeul principal al artei sale poetice :

„A numi un lucru înseamnă a suprima trei sferturi din plăcerea poemului, care e făcută din ghi-

cire treptată : să-l *sugerezi*, acesta e visul. Simbolul îl constituie perfecta întrebuințare a acestui mister : să evoci încetul cu încetul un obiect și să desprinzi din el o stare de suflet sau, invers, să alegi un obiect și să desprinzi din el o stare de suflet printr-un șir de descifrări."

Într-o *Divagație* intitulată *Criză a versului*, Mallarmé afirmă că prin acest procedeu al sugerării, al numirii indirecte, obiectul sugerat se dezindividualizează și capătă astfel o valoare generală, mult mai aptă de-a se imprima în memoria și în sensibilitatea cititorului decît particularul, care se pierde în mulțimea asemănărilor și a identităților :

„Spun : o floare ! și din uitarea în care vocea mea scufundă orice contur, altceva deci decît sepalele știute, muzical se înalță, idee însăși și suavă, floarea care lipsește din orice buchet."

Așadar, ceea ce apare ca rezultat al acestei operații mintale este generalitatea sugestivă.

Cum se poate ajunge la acest rezultat ? Mallarmé, cu acea precizie a imprecisului care îi este proprie, indică, și aici, procedeul :

„Versul, care din mai multe vocabule reface un cuvînt total, nou, străin limbii și avînd parcă o funcție de descîntec, desăvîrșește această izolare a cuvîntului : tăgăduind cu un gest suveran hazardul care a mai rămas în termeni, în ciuda repetatei căliri ca sens și sonoritate, și oferindu-ți surpriza de-a nu mai fi auzit niciodată un asemenea crîmpei de elocuție ; iar în același timp amintirea obiectului numit plutește într-o nouă atmosferă".

În cele mai dense și mai riguros lucrate versuri cu putință, gîndirea sa poetică se concentrează ca esențele stoarse din mii și mii de flori. Efectul, la lectură, este adînc, făcut din surpriza pe care o dă contrastul dintre sensul enigmatic și extrema precizie a versului, în care îți dai seama că nimic nu-i pus la întîmplare, armonia rezultînd într-adevăr dintr-o prelungă meditare. Mallarmé este cel mai greu de tradus dintre toți poeții lumii, din cauză că el și-a

alcătuit din cuvintele cunoscute ale limbii un limbaj al lui, cu totul nou, după niște reguli proprii (una din ele este cea indicată în citatul de mai sus, aceea a sugerării, iar alta este a conceperii versului ca un *cuvînt nou*). Mallarmé a ajuns la acest limbaj în urma unor lungi, anevoioase, chinuite și chinuitoare cercetări, transformări și transmutații de sensuri. Ca să poți găsi ceva la fel în altă limbă, ar trebui să faci exact operațiile mintale pe care le-a făcut el. (De altfel, chiar acela care vrea să-l înțeleagă și să cuprindă gîndirea sa poetică trebuie să procedeze tot așa.) Secretul acestor operații nu poate fi găsit întotdeauna, uneori poate fi numai presupus, mulțumindu-te cu aproximații.

*

Am ales și am tradus șapte poezii de Mallarmé, dintre acelea care dau un sunet care e numai al lui. Aceste traduceri se întemeiază pe o veche și mereu înnoită cercetare a poeziei lui Mallarmé (am scris și am publicat un mic studiu despre el încă din 1920). Așadar, de-a lungul unei vieți întregi, am încercat să mă apropii de procedeele lui, iar acum să întrebuințez, măcar în parte, aceste procedee în versiunea românească pe care o dau aici. Dacă ceva din tonul originalului, ceva din cîntecul său foarte deosebit de al oricărui alt poet, a putut să treacă în această traducere, lucrată cu cea mai mare atenție în ce privește ritmul, rima și, mai cu seamă, armonia interioară a versului, care sînt la Mallarmé întotdeauna perfecte — atunci încercarea mea nu va fi fost zadarnică.

Dau aici cîteva date bibliografice, după ediția: Stéphane Mallarmé, *Oeuvres complètes*, texte établi et annoté par Henri Mondor et G. Jean-Aubry, Bibliothèque de la Pléiade, Paris, Gallimard, 1956, precum și cîteva comentarii ale poeziilor traduse.

Salut, sonet rostit de Mallarmé la un banchet al revistei *La Plume* în ianuarie 1893 și publicat în numărul din 15 februarie, același an, al revistei.

„Această spumă" este o extraordinară fixare de efemer, o încrustare a clipei în durată, care înalță ocazionalul în marea poezie, și aceasta fără alt gest decît închinarea unei cupe cu prilejul unui toast.

Cîntarea Sfîntului Ioan, apărută abia în ediția postumă din 1913, a *Poeziilor*. Luată *à la lettre*, ea este un soliloc al lui Ioan Botezătorul în clipa cînd îi retează capul securea călăului, clipă care coincide cu solstițiul de vară, „soarele în oprire". Două mișcări se deosebesc bine, una de înălțare, în primele trei strofe, alta de aplecare, în ultimele trei, strofa de la mijloc, a patra, figurînd o oprire în care conștiința, „țeasta" se desparte de „tot ce-o deosebea de trup". Mișcărilor de înălțare și de bruscă coborîre a soarelui, din prima strofă, le corespund mișcările de înălțare și de coborîre a țestei desprinse de trup. „Această strictă corespundere, spune Charles Mauron, în *Mallarmé l'obscur*, Denoël, 1941, p. 111, o asemenea severitate de arhitectură dau acestei scurte bucăți o plenitudine care miră la fiecare lectură. Fără să vrei, te gîndești la Johann Sebastian Bach."

După-amiaza unui faun a apărut prima oară într-o plachetă trasă în 195 de exemplare, în 1876. Un faun, tolănit la umbră în păpurișul unui lac împrejmuit de păduri, se lasă prins, în fierbințeala unei după-amiezi de vară, de visare erotică. Forma poemului este un monolog care, rînd pe rînd, însoțește acțiunea și comentează amintirea acestei acțiuni, atît a celei reale, cît și a celei visate, într-un timp stagnant, propriu poeziei. Această acțiune este jocul faunului cu două naiade, joc ce rămîne nesatisfăcut din cauză că naiadele fug. Tema în sine, ca și în *Bucolicele* lui Virgiliu, este obișnuită, chiar neînsemnată. În poemul lui Mallarmé tratarea acestei teme oferă o înnoire extremă, pentru că poetul întrebuințează mijloace de expresie întemeiate pe corelații de senzații, de impresii, de sentimente ce se nasc și se dezvoltă unele din altele, se schimbă unele în altele și se mistuie la urmă în somnolența faunului, pe care fuga naiadelor nu-l nemulțumește. Poemul este încărcat de

gîndire poetică, în versuri şlefuite pînă la incandescenţă, luminoase toate, chiar şi acelea care par mai greu de înţeles la prima lectură. Este aici, mai puţin totuşi decît în alte poezii ale sale, acea obscuritate proprie lui Mallarmé şi care provine numai dintr-o profunzime a expresiei, ca o apă limpede, pe care adîncimea ei o face să pară întunecată.

Proză pentru Des Esseintes a apărut prima oară în *La Revue indépendente*, ianuarie 1885. Des Esseintes este personajul central (de fapt singurul personaj, deoarece cartea este biografia gusturilor şi apucăturilor sale) din romanul *À Rebours* de J. K. Huysmans, apărut cu un an mai înainte, în 1884. Des Esseintes, vlăstar al unei vechi familii, este un mizantrop rafinat şi ciudat, care îmbină şi combină deliciile intelectului şi cele ale simţurilor, descoperind şi chiar inventînd transpuneri de senzaţii (de exemplu, o orgă de lichioruri). În literatură, el are predilecţii şi preferinţe puţin obişnuite. Detestă pe Cicero, pe Horaţiu şi pe Virgiliu şi gustă poezia ultimelor secole ale literaturii latine, cînd creştinismul începea să se infiltreze în cultura pe sfîrşite a Romei. Dintre moderni, Des Esseintes, pe lîngă cîţiva foarte puţini — Baudelaire, Flaubert din *La Tentation de Saint Antoine* —, preţuieşte pe Mallarmé. Pe mai multe pagini, Huysmans, prin intermediul eroului său, citează pasaje din poeziile lui Mallarmé, îndeosebi din *Hérodiade* şi din *După-amiaza unui faun*, precum şi din poemele în proză, comentîndu-le cu admiraţie. Datorită acestor pagini, Mallarmé, preţuit pînă atunci numai de cîţiva scriitori amici, ajunge să fie cunoscut de un public mai larg. În semn de omagiu, el dedică lui Des Esseintes, adică lui Huysmans, această *Proză*. Poemul acesta arată felul în care ia naştere şi se dezvoltă gîndirea poetică a lui Mallarmé, întemeiată pe sugerări frapante, pe corelaţii adînci, pe ambiguităţi captivante, pe o continuă comunicare între domeniul realităţii sensibile şi domeniul visului, care porneşte întotdeauna de la această realitate.

(Mallarmé este tot ce poate fi mai departe de poezia abstractă, de „idei", chiar atunci, şi poate că cel mai mult atunci cînd vrea să dea şi dă o impresie de ardere rece, ca un gheţar care străluceşte, orbitor, la soare.) Poemul, considerat ca foarte sibilin de unii comentatori, mi se pare, dimpotrivă, *limpede în intenţie*, o intenţie uşor de găsit, chiar evidentă. Expresia, pur mallarméană, cu acea ambiguitate dătătoare de delicii intelectual poetice, este de asemenea, după din ce în ce mai plăcute recitiri atente, perfect inteligibilă. Acel „peisaj de stări măiestre" prin care poetul îşi plimbă privirile, însoţit de o prietenă „tandră şi înţeleaptă", este imaginea şi totodată bine definita ţară a gîndirii poetice, gîndire care schimbă şi reface realitatea, fără să se smulgă totuşi din ea. Împotriva unei sceptice întîmpinări cum că această ţară „n-o pomeneşte cu vrun nume aurul trîmbiţei de Vară", adică nu este însemnată pe vreo hartă, poetul precizează imaginea, evocînd o insulă „încărcată cu văz şi nu cu ce se vede", ceea ce indică perfect înţelesul general al poemului, înţelesul unei realităţi pe care o constituie şi o creează totodată mintea care contemplă („văzul"), şi nu obiectul contemplat („ce se vede"). Insula s-ar putea să fie însăşi această *Proză*, aşadar, într-un sens mai general, construcţia poetică în sine, rezultat al îmbinării dintre văz şi viziune, şi care, împărtăşindu-se din amîndouă, este întotdeauna altceva.

În ciuda titlurilor, cele două *Ariete* nu sînt un joc uşor şi trecător. La origine poate să fie cîte un fapt fără însemnătate aparentă (o femeie care se scaldă, în cea dintîi, o pasăre ascunsă în frunziş care izbucneşte în triluri, în cea de-a doua) ; impresia lăsată de aceste fapte este însă adîncită de poet, expresia sever lucrată îi dă durată şi rezultatul este că aceste două poezii, sub titlurile lor modeste, sînt printre cele mai pline de gîndire poetică şi printre cele mai fecunde în fior poetic din poeziile lui Mallarmé. Mai cu seamă cea de-a doua, în care „pasărea pe care-n

viață n-o auzi decît o dată", este un simbol al unicității fără întoarcere.

Tot o pasăre, aici „de veste nouă", umple cu cîntecul ei „monoton", dar prevestitor de întîmplări cumplite și ademenitoare, „noapte, necaz și nestemate", poezia în formă de sonet elizabetan *Doar grijei de călătorie*, șlefuită ca un briliant ce sclipește în nenumărate ape.

SALUT

Neant, această spumă, vers
Virgin vestind doar cupa plină ;
Aşa, sirene în lumină
Se-afundă, multe-n salt invers.

Plutim, amici, o ! stol divers,
Eu de pe-acum la pupa lină,
Voi însă prora ce dezbină
Furtuni şi ierni, din falnic mers ;

Mă-ndeamn-o limpede beţie
Să mă ridic cu semeţie
Şi să trimit salutul meu

Singurătate, steiuri, stele
Spre tot ce demn a fost mereu
De alba grijă-a pînzei mele.

CÎNTAREA SFÎNTULUI IOAN

Soarele în oprire
Înaltă peste fire
Curînd coboară iar
Incendiar

Simt cum în mădulare
Întunecime mare
Se strînge-ntr-un fior
Cuprinzător

Și țeasta-mi sus ivită
Triumfător lovită
De vîntul ce și-l ia
Securea grea

Cu tăietură largă
Mai bine-acum să şteargă
Tot ce-o deosebia
De trup abia

Să se-ndîrjească beată
De post ca să răzbată
Urmîndu-şi în neştire
Pura privire

Sus unde-n strășnicie
Un frig de veşnicie
Nu vrea s-o-ntreceţi clari
O voi gheţari

Dar din botez cum iese
Principiul ce m-alese
Luînd din el lumină
Ea jos se-nchină.

DUPĂ-AMIAZA UNUI FAUN

Eglogă

FAUNUL

Durată vreau să dărui acestor nimfe.
Zboară
În aerul molatec de somn stufos, ușoară,
Roșeața lor curată.

Să fi iubit un vis ?
Morman de noapte veche, nencrederea-mi s-a-nchis
În multe crengi subtile ce, rămînînd mereu
Păduri, aieve-arată, vai ! că triumful meu
Era o ideală, a rozelor, greșeală.
Să ne gîndim...

sau, poate, dorința ta te-nșeală
Dînd simțurilor tale femei absente-n veci !
Iluzia, faun, iese din ochii-albaștri reci,
Ca un izvor de lacrimi sticlind, ai celei caste :

Cealaltă, cu oftaturi, spui tu că în contrast e
Ca boarea zilei caldă în chica ta ? Ba nu !
În lunga moleşeală ce lînced s-aşternu
Pe dimineaţa-n arşiţi cu-mpotrivire arsă
Nu murmură vreo apă, doar fluieru-mi revarsă
Peste frunziş acorduri ; şi unic vînt acum
Din două ţevi de trestii făcîndu-şi ager drum
Ca sunetu-ntr-o ploaie aridă să-l presare,
La orizontul unde o cută nu tresare,
E artificialul vizibil suflu clar
Al inspiraţiei ce urcă-n ceruri iar.

Siciliene maluri ale-unei mlaştini mute
Ce-n fala mea vă zdruncin cu vara pe-ntrecute,
Sub flori de scînteiere, tacit PORNIŢI A SPUNE
„Că trestii cave aice tăiam, ce le supune
Talentul ; cînd departe-n verzi-aurii pridvoare
De ramuri ce-şi dedică frunzişu-unor izvoare
Albime animală foieşte lin ca valul :
Şi că-n preludiul molcom cînd naşte-se cavalul
Un stol de lebezi, nu ! naiade pleacă-n pripă...
Se-afundă...“

Totul arde-n această roşă clipă
Cînd izgoni vreo artă un himeneu mult prea
Dorit de-acel ce tonul să-l nimerească vrea :
Trezi-mă-voi atuncea spre cea dintîi fervoare,
Stingher în val de-antică lumină, în picioare,
Şi ca neprihănire, crini ! unul dintre voi.

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR“ BIBLIOTECA

Nu dulce fleacu-acesta ce-n buze li-l desfoi,
Sărutul pe viclene schimbîndu-le-n captură,
Ci pieptu-mi, de dovadă virgin, o muşcătură
Misterioasă-arată, a vreunei guri alese.
Bun, fie ! Taina, iată, drept confident şi-alese
Rogozul vast şi geamăn ce-l susuri în azur :
Ce-şi face din aleanul obrajilor huzur
Şi vrea ca, într-un solo prelung, o desfătare
S-aducem frumuseţii din jur cu-nşelătoare
Confuzii între ea şi credulul nostru cînt ;
Şi cît se-nalţ-amorul în modulat avînt
Să limpezim din visul de şolduri şi de şale
Ce cu priviri închise le urmăresc agale,
O linie sonoră, zadarnică şi-nceată.

—

Încearcă deci, unealtă a fugilor, şireată
Sirinx, la lacul unde m-aştepţi să reînflori.
Fălos de larmă, despre zeiţe deseori
Voi mai vorbi şi-n multe picturi idolatoare
Eu umbrei lor voi smulge mereu vreo cingătoare :
Tot astfel, cînd lumina din struguri am golit
Ca să-mi alung regretul cu schepsis ocolit,
Voios, spre cerul verii, în hoaspea străvezie
Suflînd, ridic ciorchinul secat şi, de beţie
Prea lacom, pînă seara strecor prin el priviri.

Să dezmorţim, o, nimfe, diverse AMINTIRI.
„Spărgînd cu ochii stuful, ţinteam cîte-un grumaz
Nemuritor, ce-şi scaldă dogorile în iaz
C-un strigăt, către cerul pădurii, de turbare ;
Şi minunata baie de păr acum dispare
În lungi fiori şi-n clare luciri, o, nestemate !

M-avînt ; cînd, la picioare văd două (fărîmate
În vlăguire dulce, de-mpreunata boală)
Dormind încolăcite, cu brațele-n răscoală ;
Le-apuc în grabă, fără să le desnod, și zbor
Spre-acest desiș, potrivnic umbrarului ușor,
Parfum de roze-n soare secînd cu lenevie,
Și-aici ca ziua-n stingeri hîrjoana să ne fie."

Mînie de fecioare, o ! crunt deliciu cînd
Povara sacră, goală, îmi scapă lunecînd
Din buzele-mi în flăcări ce beau, cum se despică
Zvîcnind un fulger ! toată secreta cărnii frică :
De la piciorul crudei la inima ursită
Timidei, inocența lăsîndu-și umezită
De lacrimi sau de alte, nu triste, abureli.
„Voios că-nving aceste mișele șovăieli,
Păcătuii cînd părul, amestecat de zei,
Zburdalnic de săruturi, în două-l desprinsei :
Dau să-mi ascund un rîset fierbinte prin inele
Și cute fericite a uneia din ele
(C-un deget pe cealaltă, naivă în prihană,
Ținînd-o ca-ntr-o clipă candoarea ei de pană
Să i-o-nroșească focul surorii văpăiate :)
Cînd, lunecînd din brațe de vagi sfîrșeli tăiate,
În veci ingrată, prada aceasta, nemiloasă
De hohotul ce încă mă îmbăta, mă lasă."

Ei și ? Spre fericire destule-au să mă-ntoarne
Cositele legîndu-și de-a frunții mele coarne :
Știi, patimă, că roșii acum și coapte bine,
Plesnesc plinite rodii și murmură de-albine ;

Și sîngele meu, dornic de tot ce-l poate prinde,
Curgînd pentru eternul dorinții roi, se-aprinde.
Cînd pe zăvoi e spuză și aur laolaltă
Un zvon de sărbătoare frunzișul stins exaltă :
Etna ! prin tine-alene drum Venus își deschide
Pe lava ta punîndu-și călciiele candide,
Cînd un somn trist detună pe flacăra tăiată,
Am prins regina !

Sigur, pedeapsă...
Nu, ci iată,
Gol sufletul de vorbe, greu trupu-n neputere
Se toropesc de mîndra nămiezilor tăcere :
Uitîndu-mi blasfemia, să dorm, atît voi face,
Zăcînd pe însetatul nisip, și mult îmi place
Spre-al vinurilor astru dibaci să-mi deschid gura.

Voi două-adio ! Umbră vă văd acum făptura.

PROZĂ

pentru *Des Esseintes*

Hiperbolă ! vei şti tu oare
Dintr-al memoriei ungher
Să te ridici triumfătoare,
Chitab de vrăji legat în fier ?

Căci doct scriu imnul de priinţă
Inimilor spirituale
În opera-mi de stăruinţă,
Ierbare, -atlase, rituale.

Mergeam plimbînd priviri buiestre
(Că doi am fost mereu mi-e gîndul)
Pe-un peisaj de stări măiestre,
Cu tine, soră, comparîndu-l.

Dar era de-autoritate
S-a dus cînd ánost se pretinde
Că sudicul tărîm ce-l poate
Inconştientul nostru prinde,

A sutelor de irişi lume,
Ei ştiu prea bine-această ţară,
N-o pomeneşte cu vreun nume
Aurul trîmbiţei de Vară.

Da, pe o insulă-ncărcată
Cu văz şi nu cu ce se vede
Erau flori mari cum niciodată
Nu ne-ndemnam vorbind a crede.

Se răsfăţau cu nemăsură,
Şi fiecare se găti
C-un limpede contur, cezură
Ce de grădini o despărţi.

Glorie-a rîvnei lungi, Idee,
Vedeam cu-naltă bucurie
Cum saltă stirpea iridee
Spre-această nouă datorie,

Dar sora tandră şi-nţeleaptă
Şi-a strîns privirile pribege
Într-un surîs, — spre el se-ndreaptă
Antica-mi grijă de-a-nţelege.

Să știe Duhul cîrtitor
Acum cînd noi păstrăm tăcere :
Creștea al crinilor cotor
Mai mult chiar decît mintea cere

Și nu cum țărmul plînge-ntruna
Cînd joaca-i monotonă minte
Mai amplu vrînd să-și sune struna
În tînăra-mi mirată minte

Ca să aud cînd cer și hartă
Dovadă fac și-i dau de rost,
Chiar apa care se departă
Că țara asta nici n-a fost.

Copila-și curmă din avînt
Și doctă-acum, la drum se-așterne
Spunînd : Anástasis ! cuvînt
Al pergamentelor eterne,

Pînă să rîdă un sepulcru
Ce-n nici o climă loc nu are
Că poartă acest nume : Pulchru !
Sub gladiola mult prea mare.

ARIETĂ I

O singurătate-ngustă
Fără lebădă și chei
Oglindește-se vetustă
În privirea ce-ntorsei

De la gloriola naltă
Care-aici de neatins
Aurie se învoaltă
Pe vrun cer de-apus aprins

Dar lin vine lunecînd
Ca din albe lenjuri smulte
Pasăre fugară cînd
Gata goală să exulte

În tu devenita undă
Bucuria ta se-afundă.

ARIETĂ II

Fără greș de-ndeplinit
Cum speranța mea o cere
Colo sus a izbucnit
Cu-ndîrjire și tăcere,

Voce în frunziș răzleață
De nici un ecou urmată,
Pasărea pe care-n viață
N-o auzi decît o dată.

Cîntăreața-n ceasul rău,
Dac-a scos e îndoielnic
Pieptul meu și nu al său
Plînsetul mai neprielnic,

Frîntă fără îndurare
Va zăcea pe vreo cărare.

DOAR GRIJII DE CĂLĂTORIE

Doar grijii de călătorie
Spre-un vag și splendid țărm la Ind
Să fie-acest salut solie
A Vremii, cap ce-l treci plutind

Precum zburda pe cîte-o velă
Sau jos în spumă pe din două
Cu legănata caravelă
O pasăre de veste nouă

Ce monoton striga mereu
În tactul cîrmei necurmate
Un prea zadarnic minereu
Noapte, necaz și nestemate

Menit în cîntec să iveasc-o
Zîmbire palidului Vasco.

RAINER MARIA RILKE

(1875—1926)

Rainer Maria Rilke s-a născut la 6 decembrie 1875 în Praga. Tatăl lui, fost ofiţer, ocupa o modestă slujbă în administraţia Căilor Ferate ; mama făcea parte dintr-o familie de negustori. Destinat de tatăl său carierei militare, Rilke reuşeşte să scape de o profesie pentru care nu are nici o vocaţie. Studiază în Praga şi două semestre la Universitatea din München. În 1897 călătoreşte în Italia. În 1899 vizitează Rusia, în tovărăşia scriitoarei Lou Andreas-Salomé. Se căsătoreşte, în 1901, cu sculptoriţa Clara Westhoff, de care, după doi ani, se separă, această separaţie fiind de altfel rezultatul unui perfect acord între cei doi soţi, care rămîn toată viaţa buni prieteni. În 1902 Rilke pleacă la Paris, unde este cîtva timp secretarul lui Rodin, despre care scrie un studiu, publicat în 1903. În anii următori face din nou călătorii în Italia, în Danemarca, în Suedia, apoi se întoarce la Paris. În 1910 călătoreşte în Algeria, Tunis, Egipt, în 1914 în Spania. Războiul îl sileşte să se întoarcă în ţară, unde e mobilizat cîteva luni la Biroul presei din Viena. Ultimii ani ai vieţii îi petrece în castelul Muzot din cantonul elveţian Wallis. La 29 decembrie 1926

moare de pe urma unei leucemii, într-un sanatoriu din Montreux, pe malul lacului Geneva.

În prima perioadă a activității sale literare, de la volumele de debut pînă la *Elegiile din Duino*, începute în 1912 și terminate în 1922, Rilke întrebuințează un limbaj poetic în care predomină armonia verbală și strălucirea imaginilor, un limbaj așadar delaolaltă plastic și armonios. Nu se pot închipui versuri mai plăcute auzului decît versurile lui Rilke din această epocă. În volumele de debut, *Larenopfer (Jertfă larilor)*, 1896, *Traumgekrönt (Încoronat cu vis)*, 1897, *Advent*, 1898, precum și în poeziile strînse mai tîrziu sub numele de *Die frühen Gedichte (Poeziile din tinerețe)*, 1909, fluența și armonia versurilor sînt rezultatul unei îndemînări în care spontaneitatea nu lasă loc adîncirii.

În *Das Buch der Bilder (Cartea imaginilor)* din 1902 toate însușirile de care am vorbit se maturizează, capătă gravitate și adîncime. Ceea ce apărea numai ca procedeu apare acum ca atitudine durabilă și temeinică. Sensibilizarea naturii, a lucrurilor, care de la început dă o notă originală primelor poezii ale lui Rilke, se înfățișează în *Cartea imaginilor* ca o preocupare permanentă a vieții interioare a poetului. Lucrurile au un suflet al lor, pe care poetul este chemat să-l reveleze și să-l exprime, deoarece între el și lucruri sînt înrudiri adînci.

Tablourile acestei cărți de imagini nu evocă numai lucruri. Poetul se exprimă pe el însuși în tot felul de figuri, uneori luate din actualitate, alteori din istorie sau din legendă.

Concepută și scrisă în 1899, refăcută și publicată într-o revistă în 1904 și în volum în 1906, *Povestea iubirii și morții stegarului Christoph Rilke* aparține, prin stil, perioadei de mare muzicalitate verbală a lui Rilke. Scrisă în proză, într-o proză ritmată în cea mai mare parte, plină de aliterații, cu multe pasaje rimate, povestea aceasta este un poem de mare putere lirică, emoționant și care avea să ajungă opera cea mai cunoscută a poetului. La aceasta a

contribuit în primul rînd subiectul. Un nobil austriac, tînăr de optsprezece ani, se înrolează voluntar în războiul cu turcii din 1663. Călare de-a lungul pustei ungare. Popas la un castel. Noapte de dragoste cu castelana. În zori, atacul turcilor, care dau foc castelului. Tumult. Stegarul cade ucis în luptă.

Emoția pe care o ai citind-o este de mai multe feluri. E mai întîi o simpatie, simplu și adînc omenească, față de eroul poemului, apoi o mare încîntare artistică pe care o dă stilul mlădios, armonios și plastic totodată.

Însușirea aceasta a povestirii captivante, Rilke, de altfel, n-avea s-o mai folosească (desigur că nici n-o căuta). Ea nu poate fi găsită în nici un caz în proza lui, nici în *Geschichten vom lieben Gott (Povestiri despre bunul Dumnezeu)*, 1904, și nici în *Însemnările lui Malte Laurids Brigge* (1910). Tot ce este valoros în cele dintîi este de natură poetică, dar fără fiorul adînc al versurilor lui. Cît despre *Însemnări*, ele sînt în cea mai mare parte destăinuiri autobiografice, scrise într-o subtilă limbă armonioasă, interesante ca document de sensibilitate romantică.

Das Stundenbuch (Ceaslovul), 1905, cu tot titlul de carte de rugăciuni, nu poate fi considerat drept poezie religioasă, drept o contribuție la exaltarea sentimentului religios. Aceasta, în primul rînd, din pricină că poeziile din acest volum nu au deloc un ton de predică edificatoare ; și, în chip mai hotărîtor, din pricină că atitudinea lui Rilke față de divinitate este o atitudine de artist cu antene metafizice și nu o atitudine de credincios fervent.

Sub influența șederii la Paris, alături de Rodin, dar fără îndoială că și mai mult decît atîta printr-o reacțiune împotriva lui însuși, așa cum se întîmplă în firea oricărui artist de mare întindere, care are nevoie să cuprindă domenii de cercetare poetică felurite și chiar opuse ca să se exprime în întregime, Rilke dă în 1907—1908 masivul volum *Neue Gedichte (Poezii noi)*. Pe drumul *Ceaslovului*, talentul

său s-ar fi pierdut în aburi mistici și în exaltare metafizică. Exemplul lui Rodin i-a arătat (cum singur spune într-o scrisoare) că arta este muncă și concentrare intelectuală. Dotat din fire cu o mare ușurință de exprimare în versuri, talentul lui Rilke avea nevoie de o autodisciplină și de o cumpănire a mijloacelor, cumpănire care respinge ispita spontaneității și îndeamnă la adîncire și la exercitarea inteligenței artistice. Poetul iese acum din el însuși și interpretează figuri, mituri, eroi, evenimente ale culturii umane din multe epoci și locuri. Ar fi o greșeală însă să se vorbească aici de o poezie obiectivă în sensul pe care îl atribuiau acestui concept parnasienii francezi în frunte cu Leconte de Lisle. Rilke își înseamnă impresiile cu privire la felurite teme fără nici un program, în timp ce parnasienii lucrau cu program și cu pretenții (cu totul deplasate) de rigoare științifică. Și aceste „poezii noi", ca și celelalte de pînă atunci (îndeosebi acelea din *Cartea imaginilor)* sînt pagini din jurnalul liric al poetului, așa cum este de fapt orice poezie. Se deosebesc însă de cele de pînă acum și mai cu seamă de cele din *Ceaslov* în unele privințe. Se observă în ele o frînare meditată a efuziei lirice, de teama prolixității și a împrăștierii. Poetul alege acum motive susceptibile de meditație în absolut, cu dibuiri și căutări în incognoscibil și în zona de penumbră a sufletului, totul însă într-o formă de o mare precizie plastică, fără excesele de muzicalitate verbală din volumele de debut. Foarte caracteristice pentru spiritul întregii culegeri sînt cîteva bucăți, fiecare reprezentînd o anumită categorie de teme : *Pantera ; Orfeu, Euridice, Hermes ; Muntele Măslinilor* și *Pietà*, traduse aici.

Stilul lui Rilke se oțelește — cîteodată pînă la abstract, ceea ce face mai dificilă comunicarea poetică propriu-zisă — în *Sonetele către Orfeu* din 1923 și se încîlcește în versurile dezarticulate și în perioadele compacte ale *Elegiilor duineze* din același an. Poetul vrea să răzbată în adîncuri tot mai în-

tunecate. Poezia lui acum părăsește metafora tot mai mult. Acumularea intențiilor face din aceste poeme în proză care sînt de fapt *Elegiile duineze* adevărate păduri tropicale de cuvinte, în care intenția străbate gîfîind printre lianele frazelor lungi.

În ultimele lui poeme, Rilke întrebuințează tot mai des versul alb. Se observă o tendință de simplificare a expresiei, o renunțare la culoare, folosirea cuvîntului nud, ceea ce dă cîteodată impresia unei apropieri de Hölderlin. Unul din poemele acestea este chiar intitulat *Către Hölderlin*. Prin aceasta, o legătură se încheie între două firi romantice, la depărtare de-un secol și o tradiție de poezie mare se statornicește.

ÎN CERCURI TOT MAI VASTE

În cercuri tot mai vaste îmi depăn viața mea
și-mi fac deasupra lucrurilor drum ;
pe cel din urmă, poate, nu-l voi mai încheia,
dar îl voi încerca oricum.

Împrejurul lui Dumnezeu, turn străvechi, zbor mereu,
de mii de ani tot zbor fără-ncetare ;
și nu știu bine ce sînt : o vijelie,
un vultur, ori un cîntec mare.

TÎNGUIRE

O, ce departe-s toate
şi trecute de mult.
Eu cred că steaua de la care
primesc lumină, în singurătate
de mii de ani a dispărut.
În luntrea care a trecut
mi s-a părut că se rostea
o taină înspăimîntătoare.
În casă un ceasornic a bătut...
În care casă oare ?...
Aş vrea
să ies din inima mea,
să stau sub cerul liniştit şi mare.
Şi să mă rog aş vrea.
Şi poate una dintre stele
există cu adevărat
şi cred c-aş şti pe-aceea dintre ele
care singură a durat,
şi-asemeni unui alb oraş îndepărtat
în ceruri stă la capătul razei...

ZI DE TOAMNĂ

E vremea, Doamne ! Vara a fost lungă.
Aruncă-ți umbra peste cadranele solare
și vînturile pe cîmpii le-alungă.

Dă fructelor din urmă porunci să fie pline ;
mai dă-le două zile de la sud,
îndeamnă-le s-ajungă coapte bine,
și toarnă dulce suc în vinul crud.

De-acum cel fără casă mereu pribeag va fi.
Cel singur va fi singur vreme lungă,
va sta de veghe, lungi scrisori va scri
și prin alei mereu va rătăci,
neliniștit, cînd frunzele s-alungă.

TOAMNĂ

Cad frunzele, cad de departe, parcă
s-ar veșteji în ceruri grădini îndepărtate;
cu gesturi de negare cad mereu.

Și cade-n nopți adînci pămîntul greu
de lîngă stele în singurătate.

Noi toți cădem. Mîna de colo cade.
Și altele, și toate, rînd pe rînd.

Dar este Unul care ține-n mînă
căderea asta nesfîrșit de blînd.

LA MARGINEA NOPȚII

Odaia mea și-această toată
nemărginire înnoptată
e-același spațiu. Sînt o strună mare
peste largi, foșnitoare
rezonanțe-ncordată.

Lucrurile-s trupuri de viori,
în care întunericul vibrează ;
plîns de femei în umbra lor visează
și în adîncul lor de multe ori
prin somn se zbate ura adunată
de neamuri întregi...
Puternic voi vibra deodată,
și-atuncea împrejurul meu
totul se va cutremura,

și duhul lucrurilor va zbura
către lumina care răsare
din sunetul meu
și care prin strîmte, sterpe spărturi,
în vechile guri
de prăpăstii profunde,
mereu,
pătrunde...

PRESIMȚIRE

Sînt ca un steag înconjurat de zări.
Simt vînturile care vin din depărtări ;
le voi trăi în timp ce lucrurile jos nici nu se mișcă ;
ușile se-nchid încă domol și-n sobe-i tăcere ;
nu tremură încă ferestrele și praful e des.

Eu știu de pe-acuma furtunile și sînt zbuciumat ca o
mare.
Și mă desfășur și-n mine m-avînt
și mă desfac în mine și sînt
singur în furtuna cea mare.

AMURG ÎN SKANIA

Parcul e sus. Ca dintr-un foișor
din umbra lui acuma mă cobor
și ies în șes și în amurg și-n vînt,
același vînt pe care-l simt și norii,
apele limpezi și aripa morii
ce-n zarea cerului se învîrtește.
Acuma sînt și eu un lucru-n mîna lui,
din toate-aceste ceruri cel mai mărunt. — Privește :

Acesta e un *singur* cer ?
O limpede, albastră nesfîrșire
pe care-aleargă nouri străvezii,
și-ngrămădiri de alb din cînd în cînd,
și-n zare tonu-acela cenușiu, subțire,
pe fondul roz al serii ondulînd,
și peste toate calma strălucire
a soarelui care apune.

Stranie alcătuire
în sine zbuciumată și sprijinită-n sine.
cu aripi uriașe și chipuri și cortine,
și munți în fața celor dintîi stele,
și-o poartă-n depărtări adînci, pe unde
doar păsările dacă pot pătrunde...

CITITORUL

Citeam de mult. De-atunci de cînd acea
ploioasă dup-amiază la geamul meu zăcea.
Afară vîntul nu-l mai auzeam :
era grea cartea-n care m-adînceam.
Priveam în foi ca-n nişte chipuri care
se-ntunecă de multă chibzuire,
şi-ncetinită, vremea mă priveghea-n citire.
Deodată filele-s strălucitoare,
şi-n loc de-a şirurilor încîlcire :
amurg, amurg eu văd în fiecare.
Dar nu vreau încă să mă uit afară,
şi rîndurile cărţii încep să se desfacă,
şi vorbele din şiruri se desprind
şi se rostogolesc şi-n voie pleacă...
Şi ştiu acum că ceruri mari se-ntind
peste grădinile strălucitoare,
şi peste tot e înc-o dată soare.

Şi iată noaptea vine, vărătică şi-adîncă,
ce e răzleţ în grupuri mărunte se adună,
pe drumuri lungi, ca umbre trec oameni împreună,
şi straniu de departe s-aude cum răsună
multiplicat, puţinul care se-ntîmplă încă.
Şi cînd acum ridic din carte ochii,
nimic nu e ciudat şi totu-i mare.
Tot ce exist-afară ştiu eu aici de mult,
şi-aici, şi-acolo lumea e fără de hotare ;
iar eu cu-aceste toate m-amestec tot mai mult ;
privirea mea pe lucruri cînd se lasă,
pe grava lor simplicitate,
pămîntul din el însuşi parc-ar rîvni să iasă
şi să cuprindă cerurile toate,
şi prima stea e-asemeni cu cea din urmă casă.

STRĂINUL :

Și nu ți-i groază să vorbești de asta ?

OARBA :

Nu.
De-atunci e-atîta vreme ! Alta era aceea
care vedea, care trăia privind,
care-a murit.

STRĂINUL :

Și care a murit de-o moarte grea ?

OARBA :

E crudă moartea pentru cei ce n-o cunosc.
Fii tare chiar cînd moare un străin.

STRĂINUL :

Și ea a fost străină pentru tine ?

Mai bine spus : mi-a devenit străină.
Moartea înstrăinează chiar pe copil de mamă...
Şi totuşi a fost groaznic în cele dintîi zile.
Întregu-mi trup era rănit. Şi lumea
care-nfloreşte şi se coace-n lucruri
a fost din mine smulsă cu tot cu rădăcini,
şi parcă împreună cu inima mea însăşi :
eram ca un pămînt scurmat, sorbind
ploaia rece a lacrămilor mele
care din ochii morţi curgea mereu
şi molcom, cum din cerurile goale,
cînd moare Dumnezeu, se surpă norii.
Larg îmi era auzul şi spre orice deschis.
Auzeam lucruri care nu se pot auzi :
vremea care curgea prin părul meu,
tăcerea răsunînd în sticle fine ;
pe mîna mea simţeam alunecînd
suflarea unei roze mari şi albe.
Şi tot mereu gîndeam : e noapte, noapte,
şi îmi părea că văd o dungă albă
crescînd, ca o lumină a zilei, tot mai mult ;
şi mi se părea că merg spre zorii
pe care îi ţineam în mîini de mult.
Şi deşteptam pe mama cînd somnul cîteodată
cădea greoi de pe faţa mea întunecată ;
şi îi spuneam mamei : „Vină
şi fă lumină !“
Şi ascultam. Tăcerea mult timp m-acoperea,
şi pernele ca piatra păreau de tari şi grele,
şi-apoi credeam deodată că văd luciri de stele :
era doar plînsul greu al mamei mele,
la care nu m-aş mai gîndi, dac-aş putea.

Lumină ! fă lumină ! Strigam adesea-n vis :
S-a prăbuşit văzduhul. Ia-mi văzduhul
de pe faţă şi de pe piept.
Ridică-l, ridică-l bine,
dă-l iarăşi stelelor, sus.
Nu pot trăi aşa cu cerul pe mine.
Dar oare, mamă, am vorbit cu tine ?
Sau cu cine-atunci ? Cine-i aici ? Cine s-ascunde
în dosul perdelei ? — Iarnă e, mamă ?
Furtună, mamă ? Noapte ? Răspunde !
Sau e lumina zilei ? Lumina zilei !
Fără mine ! Cum poate să fie ziuă fără mine ?
Nu lipsesc eu oare de nicăieri ?
Nu-ntreabă nimeni de mine ?
Oare toată lumea ne-a uitat ?
Ne-a uitat ?... Dar tu eşti aici.
Ţie nu-ţi lipseşte nimic, nu-i aşa ?
Toate lucrurile se grăbesc
să mulţumească faţa ta.
Cînd ochii tăi se odihnesc,
oricît le-ar fi somnul de greu,
ei pot din nou să se deschidă.
...Ai mei tac mereu.
Florile mele îşi vor pierde culoarea.
Oglinzile mele vor îngheţa.
În cărţile mele rîndurile se vor încîlci.
Păsările mele pe străzi vor rătăci
şi se vor lovi de ferestre străine.
Nimic nu mai este prieten cu mine.
Totul mă părăseşte.
Sînt ca o insulă.

STRĂINUL :

Și eu de departe pe mare-am venit.

OARBA :

Cum ? Către insulă ai venit ?

STRĂINUL :

Sînt încă în luntre.
Domol am rezemat-o de mal
— de tine. Se mișcă lovită de val ;
steagul ei filfîie către pămînt.

OARBA :

O insulă sînt și singură sînt.
Și sînt bogată.
La început, cînd vechile căi cercetate
erau încă în nervii mei, desfundate
de multă întrebuințare,
suferința mea era mare.
Din inima mea totul se revărsa
și nu știam eu singură-ncotro ;
apoi pe toate le-am găsit pe rînd,
toate simțurile, și tot ce sînt
s-a adunat, îngrămădindu-se și strigînd
la împietriții ochi fără priviri,
toate-ademenitele mele simțiri...
Nu mai știu dacă ani de zile au trecut
dar știu bine zilele-n care
s-au întors iarăși șovăitoare
și cînd pe nimeni n-au mai cunoscut.

Pe urmă drumul către ochi s-a șters.
Și nu-l mai știu acum nici eu.
Acuma înlăuntrul meu,
ca niște convalescenți bucuroși de mers,
colindă fără grijă toate
simțirile, plimbîndu-se împăcate
prin casa-ntunecată a trupului meu.
Unele din ele citesc amintiri.
Cele mai tinere privesc afară.
Oriunde-ajung la marginile mele,
haina mea e de sticlă clară.
Fruntea mea vede, mîna mea citește
poeme în alte mîini.
Piciorul meu vorbește cu pietrele pe care pășește.
Glasul meu ia cu el
toate păsările zilnicelor ziduri.
Nu mai duc lipsă de nimic.
Toate culorile sînt tălmăcite
în zgomot și în miros.
Și ele sună mult mai frumos,
decît sunetele-obișnuite.
O carte la ce mi-ar fi de folos ?
Răsfoiește vîntul copacii
și vorbele lor eu le știu,
și le repet încet de multe ori.
Și moartea care ochii îi rupe ca pe flori
nu mai găsește ochiul meu pustiu.

STRĂINUL (încet) :

Știu.

MUNTELE MĂSLINILOR

Pe sub frunzișul palid el pătrunse,
înfrînt și pal, printre măslini, pe munte ;
și aplecîndu-și prăfuita frunte,
în mîna lui fierbinte și-o ascunse.

Povestea lui fusese încheiată.
Eu plec de-acum și toți mă părăsesc.
De ce vrei Tu să spun că ești cînd, iată,
eu însumi nu Te mai găsesc ?

Nu Te mai pot găsi. Nu. Nici în mine
și nici în alții. Nu ești pe pămînt.
Nu Te mai pot găsi. Și singur sînt.

Sînt singur cu durerea întregii lumi în mine,
pe care-am vrut s-o potolesc prin Tine,
Tu care nu exiști. Ce grea rușine...

S-a spus apoi : un înger venit-a să-l aline...
De ce un înger ? Noaptea a venit.
Nepăsătoare, crengile foșneau.
Discipolii prin somn se frămîntau.
De ce un înger ? Noaptea a venit.
Și n-avea noaptea-aceea nimic deosebit.
Era cum sînt atîtea nopți în viață,
cu cîini ce dorm și crengi nepăsătoare.
O noapte dureroasă, o noapte oarecare
ce-așteaptă pînă iarăși se face dimineață.

Căci îngerii nu vin de obicei
la cei care se roagă cum el se tot rugase,
și pentru ei nu-s nopți miraculoase.
Pe-acei ce-și vor ei singuri pierzarea toți îi lasă,
și tații lor se leapădă de ei
și mamele îi izgonesc de-acasă.

PIETÀ

Îți văd acuma iarăși picioarele, Isuse,
pe care tinereşti eu le-am aflat
pe vremea cînd, sfioasă, le-am spălat ;
o, cum stăteau în părul meu supuse :
un alb vînat în ierburi tupilat.

Trupul pe care nimeni nu l-a iubit vreodată
îl văd abia în noaptea aceasta de iubire.
N-am stat culcați alături niciodată,
și-acum găsesc în juru-ți doar veghe și slăvire.

Și, iată, mîinile îți sînt zdrobite,
dar nu de muşcătura mea, iubite !
Inima ta-i deschisă și intră-n ea oricine,
și-aș vrea să fie numai pentru mine.

Ești ostenit acuma și gura-ți ostenită
nu îndrăgește gura mea mîhnită...
A fost cîndva, Isuse, vreo clipă pentru noi ?
Cît de ciudat ne stingem deodată amîndoi !

PANTERA

În *Jardin des Plantes* din Paris

Privirea ei de gratii atîta s-a lovit
încît în ea nimic nu mai păstrează.
Și parcă mii de gratii tot trec necontenit
și după gratii lumea încetează.

Al pașilor puternici mers mărunt
ce-ntr-un minuscul cerc se învîrtește
e ca un dans al forței în jurul unui punct
în care-o amețită voință s-odihnește.

Dar vălul ochiului, din cînd în cînd,
se-nalță. — O imagine pătrunde,
prin liniștea-ncordată a trupului trecînd,
și piere-n golul inimii profunde.

ORFEU, EURIDICE, HERMES

Era-n ciudata sufletelor mină.
Şi ei mergeau ca vine de argint
în întuneric. Printre rădăcini,
sîngele care curge-apoi în oameni
ţîşnea în umbră roşu ca porfirul.
Şi altceva nimic nu era roşu.

Stînci erau pe-acolo şi
păduri fără fiinţă. Şi poduri peste vid,
şi-o baltă mare, cenuşie, oarbă,
întinsă peste fundul ei adînc
ca peste-un peisaj un cer ploios.
Şi printre pajişti apăru, domoală
şi blîndă, dunga albă-a unui drum,
asemeni unei lungi fişii de pînză.
Şi-acuma ei veneau pe drumu-acela.

Întîi bărbatul zvelt în mantie-albastră,
privind, nerăbdător, tăcut, în zare ;
și pasul lui mînca în grabă drumul,
nemestecat, cu mari îmbucături ;
și mîinile îi atîrnau, închise
și grele, dintre faldurile hainei
și nu mai cunoșteau ușoara liră
crescută-n mîna stîngă ca un lujer
de trandafir pe-o creangă de măslin.
Și simțurile-i parcă se-nvrăjbeau :
pe cînd privirea-n față ca un cîine
fugea, se întorcea și iar pleca,
oprindu-se s-aștepte la prima cotitură,
— ca un miros auzul îi rămînea în urmă.
I se părea de multe ori c-ajunge
pînă la mersul celorlalți doi, care
veneau urcînd suișul după el.
Apoi știa din nou că-i doar ecoul
pașilor lui și filfîirea hainei.
El însă își spunea că vin și ei ;
spunea cu voce tare și-și asculta ecoul.
Da, vin și ei (numai să fie doi !),
dar merg cumplit de-ncet. Dacă i-ar fi
îngăduit o dată măcar să-ntoarne capul
(și dacă o privire în urmă n-ar strica
tot ce de-abia a fost înfăptuit),
el i-ar vedea pe ceilalți doi cum vin
atît de-ncet și de tăcut în urmă :

Zeul călătoriei și-al soliei,
cu pălăria peste ochii limpezi,

purtîndu-și varga-n mîna dreaptă-ntinsă
și filfiind din gleznele cu aripi ;
iar lîngă el, ținînd-o cu mîna stîngă, *ea.*
Ea care-atît de mult a fost iubită
încît de dragul ei a izvorît
mai multă tînguire dintr-o liră
decît vreodată dintr-o bocitoare ;
atît de multă-ncît s-a zămislit
o-ntreagă lume-a tînguirii, unde
au fost create toate din nou : pădure, vale,
cîmp, drum și sat și rîu și vietate ;
și peste-această lume de tînguiri, la fel
ca peste celălalt pămînt, un soare
și-un pașnic cer cu stele atîrna,
un cer de tînguire cu stelele sluțite :
— și totul pentru ea cea multiubită.
Acum mergea, de zeu călăuzită,
cu pași împiedicați de giulgiul strîmt,
șovăitoare, blîndă și fără nerăbdare.
Și era singură-n ea însăși ;
și, plină parcă de-o nădejde-naltă,
nu se gîndea nici la bărbatul care
mergea în fața ei și nici la drumul
care urca spre viață și lumină.
Și singură-n ea însăși era. Și moartea ei
o împlinea ca un belșug.
Ca fructul de dulceață și-ntuneric
era și ea de vasta-i moarte plină,
atît de nouă-ncît nu pricepea.

O-nvăluia o feciorie nouă ;
și sexul ei era închis, asemeni
cu-o floare tînără cînd vine seara ;

și-atît era de dezobișnuită
de-mpreunare mîna ei, încît
pînă și-atingerea atît de lină
a sprintenului zeu o supăra
ca o mișcare prea familiară.
Nu mai era acum femeia-aceea blondă
care de-atîtea ori cîntase-n versul
poetului, nu mai era mireasma
patului larg, nici avuția
bărbatului nu mai era.
Se destrămase ca un păr bogat,
ca o căzută ploaie se surpase,
ca o merinde-n sute de fărîme !

Era chiar de pe-acuma rădăcină.
Și cînd deodată zeul o opri
și cu durere mare-n glasul lui
îi spuse : „A-ntors capul", nu-nțelese
nimic și întrebă în șoaptă : „Cine ?"

Și-acum, departe-n fața luminoasei
ieșiri, sta cineva al cărui chip
nu se putea cunoaște. Sta privind
cum pe-o potecă albă printre pajiști
zeul soliei, cu priviri mîhnite,
se înturna urmînd pe-aceea care
chiar și pornise înapoi la drum,
cu pași împiedicați de giulgiul strîmt,
șovăitoare, blîndă și fără nerăbdare.

Şi iată că deodată între ei
soseşte vestitorul, aruncat
în clocotul ospăţului de nuntă
ca-ntr-o fiertură-un nou ingredient.
Cei care beau acolo n-au simţit
că zeul a intrat pe-ascuns strîngîndu-şi
ca pe-o hlamidă udă de ploaie zeitatea.
S-ar fi părut că-i unul dintre dînşii.
Deodată însă-un oaspete văzu
pe tînărul stăpîn al casei cum
în capul mesei nu mai stă, ci este
smuls parcă-n sus şi oglindind în toată
fiinţa lui ceva străin, cumplit.
Apoi amestecul se limpezi
şi s-a făcut tăcere ; doar la fund
a mai rămas o drojdie de zgomot
şi-un strat de bîlbîială tulbure,
ce mirosea urît a rîs stricat.

Și-atunci au cunoscut pe zveltul zeu,
și cum stătea, plin de solie-adîncă,
nendurător — aproape-au și-nțeles.
Și totuși, cînd s-a auzit ce este
a fost mai mult decît o știre,-a fost
ceva de neînchipuit. Admet
va trebui să moară. Cînd ? Acum.

El însă cupa spaimei lui și-o sparse
și dintre cioburi mîinile-ntinzînd
a început cu zeul tîrguiala.
Doar cîțiva ani, un an măcar, un an,
cîteva luni, sau săptămîni, sau zile,
ah ! zile nu, doar nopți, o noapte numai,
o noapte, noaptea asta, numai asta.
La toate zeul răspundea că nu.
Și-atunci Admet a dat un țipăt lung
și n-a mai contenit, țipînd mereu
ca muma lui atunci cînd l-a născut.

Și iată chiar că muma lui, bătrînă,
veni spre el, și tatăl lui bătrîn,
și amîndoi bătrîni și veștejiți
stăteau acum uimiți în preajma lui ;
iar el cînd i-a văzut atît de-aproape,
ca niciodată, s-a oprit și-apoi
și-a frînt deodată glasu-n plîns și-a spus :
Tată,
ții tu așa de mult la ce-a rămas,
la drojdia asta ce nu poți s-o înghiți ?
Mai bine-azvîrle-o jos. Iar tu, bătrînă,
matroană,

ce rost mai ai cînd ți-ai născut copiii ?
Și pe-amîndoi îi prinse dintr-o dată
ca două vite de jertfit. Dar iată
că repede-i lăsă și-i dete-n lături ;
parcă lovit de-un gînd și strălucind
la față, strigă : Creon, Creon !
Atîta doar, doar numele acesta.
Dar pe figura lui stătea alt chip,
pe care nu-l spunea, chip fără nume,
în așteptare, îndreptat fierbinte
spre tînărul prieten ce ședea
în fața lui la cellalt cap al mesei.
Bătrînii (se citea pe fața lui),
vezi tu, nu-s buni pentru răscumpărare,
sînt prăpădiți și slabi, n-au nici un preț ;
tu însă, tu, cu frumusețea ta...

Deodată însă el nu-și mai văzu
prietenul. Rămase-n urmă-acesta,
și-acum spre dînsul *ea* venea, chiar ea,
parcă mai mică decît o știa,
ușoară, tristă-n haina de mireasă.
Ceilalți cu toții sînt doar calea ei
pe care ea pășește : (în curînd
va fi aici, în brațele lui, care
îndurerate se deschid). Și iată
că ea pornește vorba ; nu cu dînsul.
Vorbește-acum cu zeul și zeul o ascultă,
și toți abia în zeu aud ce spune :

Răscumpărarea pentru el nu poate
să fie nimeni. Eu *pot* să-l răscumpăr.

Eu pot să trec în locul lui. Nu-i nimeni
la capăt cum sînt eu. Ce-mi mai rămîne
din tot ce-am fost. Nu ți-a spus oare ea
care-ți aduse veștile că patul
ce-așteaptă dincolo e sub pămînt ?
Rămas bun mi-am luat. Și înc-o dată
rămas bun și iarăși rămas bun.
Mai mult nu poate-un muritor să ia.
De asta am venit, ca tot ce este
sub dînsul îngropat, sub cel ce-acum
e soțul meu, să piară, să se piardă.
Ia-mă cu tine. Mor în locul lui.

Și-așa cum vîntul saltă peste mare,
aproape ca pe-o moartă-o duse zeul,
de soțul ei departe, într-o clipă,
dar hărăzindu-i lui c-un semn ascuns
o însutită viață pămîntească.
Admet spre ei se năpusti-ntinzînd
buimace mîini, ca-n vis. Dar ei erau
acum la ușă unde, tînguioase,
femeile se-ngrămădeau. Văzu
cum fata către el s-a-ntors, c-un zîmbet
pe față luminos ca o speranță
ce-aproape că era făgăduința
că din adînca moarte va veni
spre el cel viu...
Și el atunci,
cu mîinile acoperindu-și fața,
a-ngenuncheat, nevrînd să mai zărească
nimica, după zîmbetul acela.

DOUĂ DIN SONETELE CĂTRE ORFEU

II, 1

Răsuflare, poem nezărit !
Spațiu pur pe care, necontenit,
îl dau în schimb pentru propria-mi existență.
Contrapondere în care mă întîmplu în cadență.

Unic val a cărui mare
treptată sînt eu ;
dintre mări cea mai păstrătoare, —
spațiu cîștigat mereu.

Cîte locuri din spațiu n-au existat
în mine-odinioară ! Multe vînturi zglobii
parcă mi-ar fi copii.

Mă mai cunoști, tu, adiere, plină de locurile
unde-am stat ?
Tu, scoarță curată,
rotunjime și frunză a vorbelor mele de altădată ?

II, 3

Oglinzi, pîn-acum nimeni n-a spus încă
ce sînteţi voi în firea voastr-adîncă.
Lacune ale vremii, împînzite
parcă numai cu găuri de site.

În goale săli lumina voastră se risipeşte...
Adînci ca nişte codri sînteţi, în seri albastre...
Şi candelabrul ca un cerb păşeşte
prin nepătrunderile voastre.

Cîteodată sînteţi pline de figuri pictate.
Unele par în voi scufundate,
pe altele, de frică, departe le-aţi trimis.

Dar cea mai frumoasă va sta ca un vis
pînă cînd prin obrajii păstraţi va străbate
limpedele slobodul Narcis.

DAC-AM FOST ATUNCI — DACĂ SÎNT ACUM

Dac-am fost atunci — dacă sînt acum :
tu peste mine îți adulmeci drum,
nemărginită beznă făcută din lumină.
Și-nalta frumusețe ce-o torni prin univers
eu, cel necunoscut și șters,
pe fața mea o prind, deplină.

O ! Noapte, dac-ai ști cum toată
ființa mea în zbor e preschimbată
cînd mă încumet să te-ajung !
Sprîncenele ce-n dublu arc se-ndoaie
nu pot să-ncapă-asemenea șuvoaie
de priviri pironite prelung.

GÎNDURI DE NOAPTE

Gînduri de noapte pe care vechi presimțiri v-au adus,
prin care chiar tăcerea copilului se-ndeamnă,
vă cuget pe-ndelete — și sus, acolo sus,
o tainică dovadă domol și-adînc vă-nseamnă.

În mari haznale de întunecime
se zămislește noaptea și se-mbină
cu alte nopți din vremi profunde.
Și iată, noaptea din vechime
nemărginită se înclină
spre sora ei ce-n mine se ascunde.

ÎN DESĂVÎRȘITA NOAPTE

În desăvîrșita noapte
cînd ridic privirea din carte,
din numerabilele clare rînduri,
o, ce stelar de limpede se-mparte,
ca un buchet de rustice flori,
îngrămădirea de gînduri.

Tinerețe a sprinten legănatei prore,
cu șovăieli, duioșii, mîngîieri. —
Pretutindeni bucuria de-a fi mînă-n mînă,
dorință însă nicăieri ;
prea mult univers și destulă țărînă.

O, TU, IUBITĂ

O, tu, iubită,
dinainte pierdută, niciodată-ntîlnită,
eu nu mai știu care cîntec ți-i drag.
Nu mai încerc, cînd viitorul vine,
să te găsesc. Toate marile
imagini din mine, privelișteа văzută-n zare,
tîrguri și turnuri și poduri și
nebănuite cotituri de drumuri
și vlaga acelor tărîmuri
cutreierate pe vremuri de zei :
toate în mine se-nalță
spre slava ta, tu pierdută mereu.

O, tu ești grădinile
pe care le-am privit cu-atîta
nădejde. O fereastră s-a deschis
în casa de țară : — și tu, gînditoare,

aproape c-ai intrat după mine. Am găsit
străzi pe care tocmai trecuseși,
și uneori oglinzile vitrinelor
erau încă-amețite de tine și răsfrîngeau speriate
chipul meu brusc apărut. Cine știe
dacă n-a răsunat cîntecu-aceleiași păsări
prin fiecare dintre noi, aseară ?

CUPRINSUL

Prefață, 5

GOETHE, 9

Lunii, 15
Peste coame de munți, 17
Închinare, 18
Din *Faust*, 23

HÖLDERLIN, 29

Către Parce, 37
Cînd eram copil, 38
Către Diotima, 40
Scurtimea, 41
Rugăminte de iertare, 42
Despărțire, 43
Asfințește, soare, 45

În fiecare zi pornesc, 47
Apus de soare, 49
Acasă, 50
Cîntecul de ursită al lui Hyperion, 51
Spiritul timpului, 53
Visare în amurg, 55
Către Speranţă, 57
Vechimea vieţii, 59
Jumătatea vieţii, 60

NOVALIS, 61

Astralis, 67
Imn către Noapte, I, 70
Imn către Noapte, II, 74
Imn către Noapte, III, 76

MÖRIKE, 79

Într-o dimineaţă de iarnă, 85
În zori, 87
Ea este !, 88
Primăvară, 89
Unei harfe eoliene, 91
Cîntec în doi, noaptea, 93
Gîndeşte-te, suflete, 95

POE, 97

Ulalume, 105

Cititorului, 117
Albatrosul, 120
Corespunderi, 121
Nenorocul, 122
Viață anterioară, 123
Frumusețea, 124
Uriașa, 125
Imn Frumuseții, 126
Parfum exotic, 128
Părul, 129
Sed non satiata, 131
Un hoit, 132
De profundis clamavi, 135
Uitarea, 136
Mustrare postumă, 138
Balconul, 139
Semper eadem, 141
Deseară ce vei spune, 142
Făclia vie, 143
Armonie în amurg, 144
Cîntec de toamnă, 145
Moesta et errabunda, 147
Mormîntul unui poet blestemat, 149
Spleen, 150
Spleen, 151
Spleen, 153
Spleen, 154
Obsesie, 156
Alchimie a durerii, 157
Groază plăcută, 158
Neprevăzutul, 159
Unei malabareze, 162

Răzvrătitul, 164
Peisaj, 165
Soarele, 167
Unei cerşitoare cu păr roş, 169
Unei trecătoare, 172
Scheletul care sapă, 173
Amurgul, 175
Vis parizian, 177
Zorii zilei, 181
Sufletul vinului, 183
Beţia amanţilor, 185
Beatrice, 186
Metamorfozele vampirului, 188
O călătorie în Cythera, 190
Moartea amanţilor, 193
Visul unui curios, 194
Călătoria, 195

MALLARMÉ, 203

Salut, 213
Cîntarea Sfîntului Ioan, 214
După-amiaza unui faun, 216
Proză, 221
Arietă I, 224
Arietă II, 225
Doar grijii de călătorie, 226

RILKE, 227

În cercuri tot mai vaste, 235
Tînguire, 236

Zi de toamnă, 237
Toamnă, 238
La marginea nopții, 239
Presimțire, 241
Amurg în Skania, 242
Cititorul, 244
Oarba, 246
Muntele Măslinilor, 251
Pietà, 253
Pantera, 255
Orfeu, Euridice, Hermes, 256
Alcesta, 260
Două din Sonetele către Orfeu, 264
(Răsuflare, poem năzărit), 264
(Oglinzi, pîn-acum nimeni), 265
Dac-am fost atunci — dacă sînt acum, 266
Gînduri de noapte, 267
În desăvîrșita noapte, 268
O, tu, iubită, 269

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" BIBLIOTECA BUCUREȘTI

Lector: ELIS BUȘNEAG
Tehnoredactor: ELENA PREDA

Apărut 1973. Tiraj 9 300 broșate. Coli tipar 17,25.

Tiparul executat sub comanda
nr. 1/898 la
Întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97.
București
Republica Socialistă România

Din volumele ce apar în colecția „Biblioteca Eminescu" în anul 1973: Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români* • *Flori de poezie străină răsădite în românește de Al. Philippide* • Zaharia Stancu, *Desculț* • Nicolae Milescu Spătarul, *Jurnal de călătorie în China* • Marin Preda, *Întîlnirea din pămînturi* (culegere de nuvele) • Liviu Rebreanu, *Răscoala* • Mihail Sadoveanu, *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă* • Petre Ispirescu, *Legendele și basmele românilor*

Lei 11,50